

Kettusviesti 2/2018

Sisältö

<i>Puheenjohtajan palsta</i>	3
Kuolismaan Kettusten sukukokous 2018.....	4
Sisällissota Ilomantsissa.....	7
Itärajan Korpisoturit	17
Kuuksenvaaran kylähistoriaa.....	22
Vanhoja sanomalehtiä.....	55

Itä-Lapin maisemia kesällä 2018

Puheenjohtajan palsta

Tuula Luomala

Hyvät Kuolismaan Kettusten sukuseuran jäsenet!

Uutiskanavien mukaan historiallinen hellekesä yllätti kaikki suomalaiset. Pitää paikkansa ainakin omalta kohdalta. Ei tarvinnut miettiä, paleleeko ulkona, sataako vai tarvitseeko tehdä ulkomaan matka saadakseen aurinkoa ja lämpöä. Takana on myös kesän 2018 vuosikokous Ilomantsin upeissa maisemissa. Ilahduttavaa oli todeta uusien henkilöiden löytäneen kiinnostuksen sukujuuristaan. Toivotaan kaiken arkisen tohinan keskellä, että sukuseura kiinnostaa ja sen myötä pitää sukuseuran pystyssä.

Sykyä kohden mennään ja pian vuosikin vaihtuu. Vuosikokouksessa toivottiin ensi vuonna sukuseuralle Rantasalmen matkaa suvun synnyinseudulle ja samalla Uuden Valamon kierrosta. Hallitus mietti esille tullutta matkaehdotusta ja käy lisäksi läpi myös muita vaihtoehtoja erilaista sukuseuralle sopivista matkoista. Nettisivuilla www.kuolismaankettuset.fi voi seurata tiedotteita sukuseuran ajankohtaisista asioista, joissa tiedotamme ajoissa mm. tulevista matkoista.

Toivottavasti kesän päätteeksi ropisseet sateet tuovat sienet metsiin, joten kori käteen ja Kipin-Kapin ulkoilemaan ja nauttimaan raikkaasta syysilmasta.

Kaiken kiireen keskellä muista kurkata nettisivuja www.kuolismaankettuset.fi

Iloista Syksyaikaa!

Kuolismaan Kettusten sukukokous 2018

Ensio Kettunen

Kesällä 2018 pidimme sukukokousta Möhkössä Mantan Majatalossa. Läsnä oli 30 sukuseuran jäsentä. Sydämelliset kiitokset kaikille sukukokoukseen osallistuneille ja uusille innokkaille sukuseuran jäsenille! Kokouksen alku sujui perinteiden mukaan, lauloimme Suvivirren, katsoimme kuvakoosteita aiempien kesien sukumatkoilta, kuuntelimme lyhyen esityksen Ilomantsin asutushistoriasta ja Kuolismaan Kettusten historiakatsauksen. Valitsimme kokouksessa uudeksi kunniajäseneksi Kaisa Kettusen. Kesäkokouksen puheenjohtajana toimi Tarmo Kettunen Joensuusta. Kokouksessa teimme sääntömuutoksia sääntöjen 9§ ja 17§ pykäliin. Sääntöjen 9§ jäsenmaksu nimi vaihdettiin kannatusmaksuksi. Sääntöjen 17§ mukaan sukuseura valitsee yhden toiminnantarkastajan ja yhden varatoiminnantarkastajan, joiksi tulivat Sirpa Kinnarinen ja Eila Kukkonen.

Kuolismaan Kettusten kunniajäseneet ja uusin jäsen, Kaisa Kettunen

Erovuoroisten jäsenten tilalle valittiin Olavi Valtonen, Ensio Kettunen ja Kari Kettunen. Puheenjohtajana jatkaa Tuula Luomala ja jäseninä Jaakko Kettunen, Taina Koivisto ja Tarmo Kettunen. Kokouksessa esitettiin, että kesällä 2019 järjestäisimme sukuretken Kettusten 1600-luvulla asuttamiin Rantasalmen Voinsalmen kylään, Juvan Kettusten asuinpaikoille, uuteen Valamoon ja Lintulan luostariin. Matkasta päättää sukuseuran hallitus, joka kokoontui sukukokouksen jälkeen.

Sukuseuran "miesten" on tarkoitus kesällä 2019 käydä tutustumassa Korpiselkään, Tolvajärveen, Ägläjärveen, Vegarukseen ja Suojärveen. Matkan aiheena on tutustua sotahistoriallisiin kohteisiin ja kenttähaudausmaihin. Matkalle tarvitaan vuoden viisumi ja rajavyyhykelupa Korpiselän alueelle, jonka saa esimerkiksi Tohmajärveltä viisumia välittävältä yritykseltä. Matkalla yövyimme teltassa Tolvajärven tai Ägläjärven alueella. Matka tehdään maastoautoilla, joita tarvitaan 2 - 3 matkan ajalle. Ilmoittautumiset matkalle keväen 2019 aikana osoitteeseen: varapuheenjohtaja@kuolismaankettuset.fi

Для въезда (прохода) и пребывания в
 п. Вартемя, п. Пуйвола, п. Паргана
(место пребывания в пограничной зоне - на территории)
 Маткиселькя Сортавалского р-на (до ИТС)
населенного пункта (места), муниципального образования
 м. Корписелькя Суоярвского р-на (за ИТС)
субъекта Российской Федерации, на территории которого
 данный населенный пункт (место) располагается)

Цель въезда (прохода) и пребывания в
 посещение магазинов, кафе, АЗС

С ним (ней) следуют несовершеннолетние, не имеющие паспортов _____

Vuoden rajavyyhykelupaa pitää hakea Värtsilän, Matkaselän, Sortavalan ja Korpiselän alueelle. Mahdollisesti sitä tarvitaan myös Soanlahdelle, mutta virkailija tietää asiasta lisää.

Seuraava sukokokous pidetään kesällä 2021 ja pitopaikan ja ajan päättää hallitus. Kokouksen ajankohdaksi ei käy juhannuksesta seuraava viikonvaihte. Kokouksen päätteeksi oli valokuvaus, sukuateria ja hallituksen järjestäytymiskokous. Kello 14 sukuseuran jäsenet kävivät katsomassa Koita kesäteatterinäytelmän.

Sukuseuralle ollaan hankkimassa uutta kotisivuohjelmaa ja samalla nuorempaa kotisivujen ylläpitäjää. Halukkaita kotisivujen ylläpitäjiä pyydetään ilmoittautumaan sähköpostilla joko puheenjohtaja@kuolismaankettuset.fi tai varapuheenjohtaja@kuolismaankettuset.fi. Yksi mahdollisuus on, että joku nuori tekee opinnäytetyönä uudet, nykyaikaiset kotisivut ja ylläpitäjät ovat eri henkilöitä.

Kokouksen jälkeen pääosa sukuseuran jäsenistä jäi katsomaan Koita, seikkailu joen varrella, kesäteatteriesitystä. Esitys ei kaikkia miellyttänyt!

Sisällissota Ilomantsissa

Ensio Kettunen

Suomen sisällissodasta on kulunut tänä vuonna 100 vuotta ja sisällissodan muistotilaisuuksia on järjestetty eripuolilla Suomea. Tutkistelin vanhoja sanomalehtiä ja luin muutaman artikkelin sisällissodasta ja mielenkiinto asiaa kohtaan heräsi. Punaiset työväestön edustajina ja valkoiset porvarien edustajina ajautuivat keväällä 1918 sotatilaan keskenään. Tässä artikkelissa on lyhennelmä sisällissodan tapahtumista Suomessa ja Ilomantsissa.

Sisällissodan syyt olivat lähtöisin jo 1800-luvulta, kun teollistumisen myötä ihmisten aseman määräsivät varallisuus. Työläisten työpäivät olivat pitkiä ja työolot keuhkoja. Työläiset eivät kuuluneet mihinkään säätyyn, joten he eivät voineet vaikuttaa valtiopäivillä tehtyihin päätöksiin. Maaseudulla torpparit (vuokraviljelijät) joutuivat ahdinkoon liian suurten vuokrien (maanomistajille tehtyjen työpäivien määrä oli kohtuuton) vuoksi. Ilomantsissa Möhköstä itään Arppe vei lähes kaikki yksityisten metsät pilkkahinnalla. Vuonna 1901 Möhkön Ruukki omisti Ilomantsista maata 90 545,34 hehtaaria, josta metsää oli 54 207 ha. Arppen kuoltua maat siirtyivät Ilomansin Metsäkiinteistö OY nimiin, joka myi ne Enso Gutzeit OY:lle. Arppen ansiosta maata omistanut väestö siirtyi torppareiksi, mäkitupalaisiksi, loisiksi ja metsäfirmojen työntekijöiksi, tukkijätkeiksi. Huonot palkat, keuhot työolot ja työnantajien nuiva asenne ihmisiä kohtaan aiheutti katkeruutta syrjäseudun ihmisille.

Ensimmäinen maailmansota käytiin vuosina 1914 – 1917. Venäjän sisällissota ja tsaarin kukittaminen edisti Suomen kansan hajoamista kahteen leiriin. Venäjällä bolsevikit nousivat valtaan ja Lenin ja bolsevikit kehottivat suomen työläisiä nousemaan kapinaan Suomen hallitusta vastaan. Sisällissodassa olivat vastakkain oikeisto ja vasemmisto, porvarit ja työläiset, valkoiset ja punaiset. Ruokapula ja elintarvikkeiden hinnan kohoaminen sekä kasvanut työttömyys vuonna 1917 kiihdyttivät kansan kahtiajakautumista. Keväällä ja kesällä 1917 työläiset järjestivät suuria mielenosoituksia eteläsuomen kaupungeissa. Myös lakoilla pyrittiin ajamaan työläisten etuja. Suomessa ei ollut virallista armeijaa, vain tsaarinaikaisia venäläisten miehittämiä varuskuntia. Näiden kasarmeilla oli tuhansia venäläissotilaita. Suomeen perustettiin punaisten ja valkoisten ylläpitämiä järjestyskaarteja pitämään yllä yhteiskunnan turvallisuutta. Syksyllä 1917 SDP:n esittämä valtalaki hylättiin eduskunnassa ja eduskunta hajotettiin. Marraskuussa 1917 Suomen työläiset aloittivat yleislakon Suomen suurimmissa kaupungeissa. Lakko kesti reilun viikon ja sen jälkeen jatkettiin pistelakkoja.

Joulukuun 6. päivänä vuonna 1917 Suomi julistautui itsenäiseksi valtioksi. Ammattiliitot ja Suomeen jääneet venäläiset sotilaat kapinoivat uutta hallitusta vastaan. Venäläiset sotilaat, jotka olivat jääneet varuskuntiin, toimittivat aseita punaisille. Ammattijärjestöt kehottivat punaisia perustamaan ”järjestyskaarteja”, joihin liittyi tammikuuhun 1918 mennessä noin 80 000 miestä. Punaiset perustivat Suomeen lähes 200 vallankumousoikeutta, jotka tuomitsivat sakko- ja vankilatuomiota valkoisten ”kätyreille”. Suomen senaatti pyysi tammikuussa 1918 Carl Gustaf Mannerheimia tekemään Suomeen tiukemman järjestyksen ja riisumaan punakaartit aseista. Suomen sisällissota alkoi virallisesti 28.1.1918, kun venäläisten tukemat punaiset kaartit aloittivat vallankumouksen Helsingissä,

Tampereella ja muissa eteläsuomen kaupungeissa Punaiset perustivat Helsinkiin oman hallituksen, jonka he nimesivät Kansanvaltuuskunnaksi jonka johtajaksi tuli Kullervo Manner. Suomen senaatin joukot siirtyivät Vasaan ja osa joukoista kokoontui Pohjanmaalle ja rannikon kaupunkeihin. Vaasassa järjestäytyneet valkoiset joukko-osastot hyökkäsivät 28.1.1918 venäläisiin varuskuntiin ja vangitsivat 5 000 venäläistä yhden päivän aikana. Kansanvaltuuskunnan joukoille (punaiset) ja venäläisjoukoille jäi helmikuussa hallintaan eteläinen Suomi Porista Viipuriin vedetyn linjan eteläpuolelle. Helmikuussa valkoiset ottivat käyttöön yleisen asevelvollisuuden ja Valkoiset saivat näin uusia sotilaita riveihinsä. Osa rajan läheisyydessä asuneista nuorista pakeni mieluummin venäjälle, kuin lähtisi sotaan punakaarteja vastaan. Kevään 1918 aikana vastarintapesäkkeitä oli myös monissa sisämaan kaupungeissa ja kunnissa. Punaiset pääsivät valtaan myös Oulussa, Kemissä, Torniossa, Raahessa, Varkaudessa ja Kuopiossa. Pohjois-Karjalan alueella suurimmat taistelut käytiin Värtsilän taajamassa, muualla oli verrattain hiljaista.

Valkoiset saivat kevään aikana saksasta Suomalaisia jääkäreitä ja Saksan armeijan sotilaita, joiden tuella Suomi saatiin vallattua takaisin hallitusta tukeville joukoille. Huhtikuun alussa Tampere saatiin vallattua valkoisille ja heti tämän jälkeen Saksan armeija nousi maihin eteläsuomessa ja sen joukot valtasivat Helsingin punaisilta. Toukokuun 16. päivänä vuonna 1918 Mannerheim julisti ”vapaussodan” päättyneeksi.

Ilomantsi sisällissodan näyttämönä

Ilomantsissa elinolot olivat huonoja vielä 1900-luvun alkupuoliskolla. Nälänhätä ja erilaiset sairaudet verottivat pitäjän asukkaita 1900-luvun alkuvuosina aina 1920-luvulle saakka. Möhkön Rautaruukki, joka aloitti toimintansa 1849, lopetettiin vuoden 1908 aikana. Rautatehtaita oli samaan aikaan Ilajan Ruukinpohjassa, Käenkoskella ja Koitajoen Hiiskoskella (Antti Mustonen osti Arppelta vuonna 1861 rautatehtaat, jotka työllistivät 27 henkeä). Möhkön saha jatkoi toimintaa, vaikka raudan valmistus loppui Ilomantsin kaikissa rautatehtaissa. Möhkön Ruukin ensimmäinen omistaja oli Adolf von Rauch, joka myi ruukin 1851 Nils Ludvig Arppelle. Möhkössä tuotettiin enimmäkseen

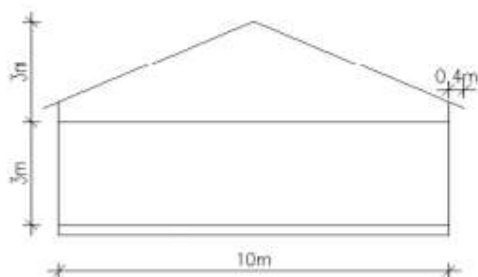
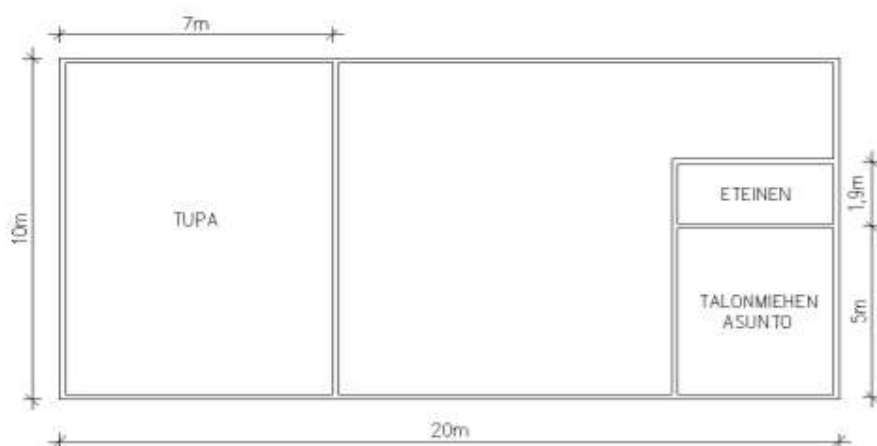
valkeaa takkirautaa, joka sopi erityisesti valettavaksi, ei taottavaksi. Jotta rauta olisi sopinut useammanlaiseen käyttötarkoitukseen, se oli kuljetettava jatkojalostettavaksi Värtsilän ruukille, joka oli toinen Arppen omistama rautaruukki. Arppe kuoli 1861. Tehtaan lopettamisesta tiedettiin jo reilua vuotta aiemmin. Möhkön oli perustettu vuonna 1906 työväenyhdistys, jonka puheenjohtajana toimi räätäli Reinhold Saarelainen. Hän oli syntynyt Parikkalassa ja hän oli muuttanut Ilomantsiin vuonna 1890. Työväenyhdistykseen kuului sen perustamisesta lähtien toista sataa työläistä. Työläisten olot Möhkössä ja siitä itään olivat kehnoja. Kurjuus ja työn puute ajoi ihmisiä työväenyhdistyksen toimintaan mukaan ja sen seurauksena työväenaate vahvistui Ilomantsissa.

Ote maatalouslehdestä vuodelta 1918

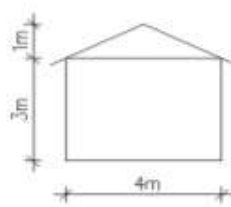
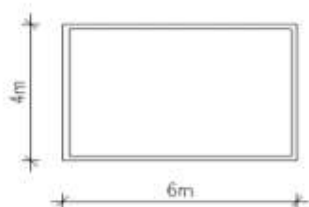
silla firmojen maa-alueilla. Meneppä esim. Ilo-
mantsin **Möhkön** seuduille (N. L. Arpen »siunaa-
maa» alkuaan), Kuolismaahan, Megrijärvelle, Enon
Luhtapohjaan, Pielisjärven, Rautavaaran, Pihti-
putaan y. m. firmanmaille, niin saat kuvan
kurjistetusta elämästä, alennetusta maan tuotan-
nosta, oloista, joista onnellinen elämä on kau-
kana, oloista, joissa korkeuksiin kohoaa
kirus siitä, että kiinteä, vapaa talonpoikaisvil-
jelys ja -elämä on hävitetty, ihmisistä on tehty
firmanorjia firmojen kullan ja lipeäkielisten agent-
tien avulla. Noilla seuduilla nykyään vallitseva
hätä ja elintarpeiden puute johtuu osaksi juuri että
firmojen tilojen tuotanto on niin pientä, mitätöntä,
harvoja poikkeuksia lukuunottamatta. Ja arvon
kirjoittaja väittää niillä tuotannon lisääntyneen!

Keväällä 1917 alkanut rauhattomuuden aika johti siihen, että 20.10.1917 Suomen ammattijärjestöjen keskusjärjestö kehotti työväenyhdistyksiä perustamaan järjestyskaarteja, joita alettiin kutsua punakaarteiksi. Myös syrjäisessä Ilomantsissa aloitettiin punakaartien perustaminen työväenyhdistysten toimesta. Aikakirjoissa on maininnat kirkonkylän, Möhkön, Tokrajärven ja Sonkajan työväenyhdistyksistä. Ilomantsissa oli parhaimpaan aikaan yli 250 punakaartilasta, joita johdettiin Värtsilästä käsin. Möhkön punakaarti kokoontui rautaruukin työläisten kasarmien vieressä olleessa lukutuvassa.

LUKUTUPA

MITTAKAMARI

Ilomantsin kirkonkylän punakaarti perustettiin ensimmäisten joukossa, mutta siihen osallistuneet työväenyhdistyksen jäsenet eivät esiintyneet yhtenäisenä joukkona. Ilomantsin syrjäkylillä ensimmäiset punakaartin osastot perustettiin virallisesti Möhkön ja Tokrajärvelle. Möhkön punakaartia olivat perustamassa 18.11.1917 työväenyhdistyksen johtohahmona tunnettu Reinhold Saarelainen, Juho Saviranta, Albert Saviranta, Rudolf Johannes Salomaa (s. Kivennavalla), August Kärkkäinen, Juho Rytönen, Matti Pussinen, Juho Kastinen, Matti Kettunen ja Pekka Ikonen. Kaarti koontui Möhkön lukutuvassa, joka sijaitsi Kangaskasarmin, Keskikasarmin ja Suokasarmin lähellä. Punaiset osallistuivat talven aikana kuuteen "sotaharjoitukseen" Möhkön alueella. Möhkön punakaartiin kuului aluksi noin 30 miestä, mutta keväällä 1918 siihen kuului jo 120 – 130 miestä. Punakaartilaiset suunnittelivat Möhkössä tunnettujen "valkoisten" tappamista, mutta aseiden puute oli esteenä suurempien kahakoiden syntymiseen. Möhkön punakaartilaiden toimintaan osallistumisesta syytteessä oli myös kaksi mummoni veljeä, joita kuulusteltiin keväällä 1918 Ilomantsissa. Molemmat isäni enoista vapautettiin syytteistä. Kuolismaan Kettusista punakaartiin osallistui noin

kymmenen miestä, joista neljä kuoli ja kaksi pääsi pakenemaan venäjälle. Loput saivat lievät tuomiot tai vapautettiin.

Tokrajärven punakaarti perustettiin samana päivänä kuin Möhkön kaarti. Punakaartin päällikkönä toimi Kakonahosta kotoisin ollut Risto Turunen ja hänen apuna punakaartia pyörittä Simo Korpelainen. Tokrajärven kaartiin kuului aluksi 17 miestä, mutta enimmillään siihen kuului lähes 40 miestä.

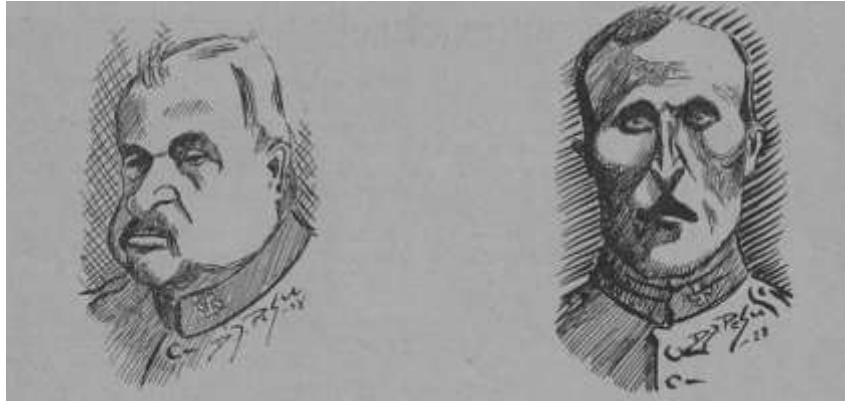
Sonkajan punakaarti perustettiin myös 18.11.1917 ja sen perustajajäsenenä toimi työväenyhdistyksen puheenjohtaja Paavo Moilanen. Kaartin päällikköinä olivat Heikki ja Paavo Kontturi. Kaartiin kuului vajaat kymmenen miestä.

Punakaartien perustamisen jälkeen Ilomantsiin päätettiin perustaa Suojeluskuntien paikallisosastoja turvaamaan Ilomantsia punakaartilaisien uhkaa. Ilomantsilaiset johtavat viranhaltijat, pankinjohtajat, nimismiehet ja suurtilalliset päättivät perustaa Ilomantsin Suojeluskunnan. Toiminta keskitettiin aluksi Kansallistalolle.

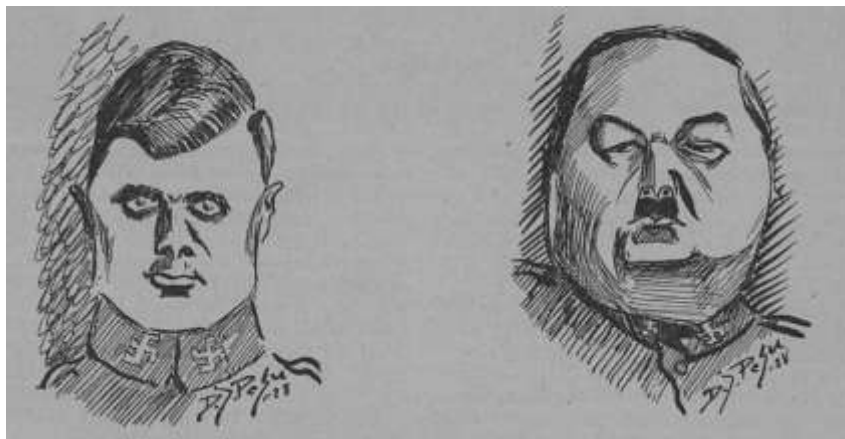
Ensimmäiset suojeluskunnan osastot perustettiin Ilomantsin Möhköön ja Tokrajärvelle, joissa punakaartilaisien toimintaan oli liittynyt runsaasti miehiä. Möhkön punakaartiin oli liittynyt Möhkön, Lutikkavaaran, Leppävaaran, Kuolismaan ja Liusvaaran miehiä. Möhkön suojeluskunnan osastoa olivat perustamassa marraskuun lopussa 1917 Otto Tossavainen, Eino Möller, Elis Hurskainen, Iivi Bogdanof, kauppias A. Mantsinen ja liikemies Herman Keto. Heidän ensimmäisenä tehtävänä oli olla vastavoimana punakaartilaisille, vartioida valtakunnanrajaa ja estää kapinoiden syntyminen. Möhkön suojeluskunnan osasto oli tehokas, sillä keväällä 1918 se esti 30 miehen pääsyn venäjälle (mukana oli Kuolismaan Kettusia). Myös yksi 45 hengen pääsy venäjälle estettiin Liusvaarassa.

Tokrajärven, Kakonahon ja Huhmarisvaaran suojeluskunnan osasto perustettiin 6.12.1917. Sitä olivat perustamassa Juho Törrösen talossa Juho Törrönen, Heikki Törrönen, Antti Immonen, Juho Hiltunen, Hannes Romppanen, Viktor Kontkanen, Matti Kontkanen, Iivari Ikonen, Juho Vänskä, Eemel Ikonen, Juho Ryhänen, Juho Turunen, Heikki Ikonen, Yrjö Romppanen, Paavo Rätty, Osakari Turunen ja Otto Vänskä. Aluksi suojeluskunnan osastossa olivat edellä mainitut miehet, mutta tammikuussa 1918 suojeluskuntaosastossa oli jo yli 100 miestä.

Ilomantsin kirkonkylän Suojeluskunta päätettiin perustaa 28. tammikuuta 1918 metsänhoitaja Kalle Hirvisalon asunnossa. Kokouksessa päätettiin ottaa Kansallistalo suojeluskunnan esikunnaksi ja kasarmiksi. Siellä pidettiin kutsuntoja ilomantsilaisille, jotka olivat iältään 20 – 40 vuotta. Kirkonkylän Suojeluskunnan perustajajäsenet olivat: Kalle Hirvisalo, tohtori Onni Lackström, Uuno Lehtisalo, Nikolai Piironen, Pekka Leppänen, Antti Kirjavainen ja Konstantin Ristikallio.

Ilomantsin suojeluskunnan aktiivisimmat jäsenet; pankinjohtaja Nikolai Piironen ja seppämestari Osakar Immonen. Alla vasemmalla prokuristi H.J. Kurvinen ja oikealla nimismies Aarne Pirinen.

Ilomantsissa suojeluskuntaan kuului tammikuussa 1918 noin 400 miestä ja keväällä, kutsuntojen päättyessä miehiä oli jo 850. Suojeluskunta hoiti Ilomantsin ja Venäjän rajan vartiointia ja sen miehet keräsivät nimismiesten Otto Kuivalaisen ja Aarne Pirisen käskystä ilomantsilaisilta asukkailta kaikki aseet ja räjähteet. Suojeluskuntalaiset estivät Ilomantsin luterilaisen kirkon polttamisen keväällä 1918. Punaisten aiheet huomattiin, kun kirkon sakastin alta löydettiin punakaartilaisien asentamat suuret läjät halkoja ja sytykkeitä.

Varsinaisia taistelutoimia ei Ilomantsissa syttynyt punaisten ja valkoisten välille. Suojeluskuntalaisia lähti tammi-helmikuussa 1918 taistelemaan Varkauteen, Kuopioon, Tampereelle ja Karjalan

Kannakselle 96 vapaaehtoista. Myöhemmin keväällä sotatoimiin osallistui 400 ilomantsilaista. Maaliskuussa 1918 tuotiin Ilomantsiin ensimmäiset kaatuneet suojeluskuntalaiset ja suojeluskunnan johto päätti perustaa vuonna 1916 puretun ortodoksisen kirkon paikalle veljeshautausmaan. Ensitöinään suojeluskunta rakensi hautausmaan ympärille aidan. Ortodoksinen seurakunta oli pahoillaan suojeluskunnan omavaltaisesta käytöksestä, mutta hyväksyi tehdyn päätöksen.

Ilomantsilaisista punaisista kaatui tai kuoli vapaussodassa 22 miestä, heistä kolme oli Kuolismaan Kettusia. Seuraavassa luettelosta löytyy vapaussodassa henkensä menettäneet ilomantsilaiset tai Ilomantsissa vuonna 1918 asuneet punakaartilaiset:

Antti Heiskanen, Ale Huohvanainen, Anton Huotari, Antti Häikiö, Matti Ikonen, Juho Kastinen, Matti Kettunen (kaatui), Matti Kettunen (murhattu), Otto Kettunen (kuollut Syväsjoki), Juho Kiiski, Eino Kontturi, Iivari Korhonen ja Ivan Karhapää (Joensuussa), Otto Laatikainen, Otto Louhelainen, Hannes Paavilainen, Arvid Pussinen, Adam Rasi, Bernard Rissanen, Otto Sormunen, Risto Turunen ja Eerikki Valjus. Punaiset haudattiin yleensä kaatumispaikalle. Tammisaaren leiri, jossa ilomantsilaisia kuoli eniten, oli perustettu Dragsvikin varuskunta-alueelle. Punavankeja siellä oli yli 8 500, joista yli 3 000 kuoli. Vankileirillä oli huonot oltavat ja suurin osa kuolleista kuoli nälkään ja tauteihin (Isorokko, lavantauti). Ilomantsilaisista punaisista suurin osa menehtyi Tammisaaren leirillä. Leirillä ammuttiin ainoastaan 13 punaista, muut surmatut kuljetettiin Helsinkiin ammuttavaksi.

Sukunimi	Etunimi	Ammatti	Syntymäaika	Kuolin aika	Kirjallisuuspaikka	Asuinpaikka	Kuolinpaikka	Kuolinpaikka
Luukkainen	Ale	Lampuuden poika	1892	7.8.1918	Ilomantsi	Ilomantsi		Kuoli vankileirillä vapauduttuaan
Kaunisti	Anton Henrik	Lampuuti	17.1.1896	7.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli sairuteen vankileirillä
Häikiö	Antti	Talolaisen poika	5.9.1895	15.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli vankileirillä
Rosen	Matti Heikkinen	Talolaisen poika	8.10.1888	1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Pastori	Murhattu
Kettunen	Matti	Työmie	10.8.1896	26.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli vankileirillä
Kettunen	Matti	Työmie		1918	Ilomantsi	Ilomantsi		Murhattu
Kettunen	Otto	Työmie	1901	7.8.1918	Ilomantsi	Ilomantsi		Kaatonut
Kiiski	Juho Petteri	Lampuuden poika	26.9.1899	31.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli vankileirillä
Kontturi	Eino		12.3.1897	5.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli sairuteen vankileirillä
Korhonen	Ivan Edward Räsänen	Työmie	28.7.1895	7.2.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Joensuu	Murhattu
Luukkainen	Otto	Talolaisen poika	1.1.1892	16.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli vankileirillä
Paavilainen	Hannes	Työmie	16.10.1899	12.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli sairuteen vankileirillä
Pussinen	Arvid	Toippari	10.5.1893	30.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli vankileirillä
Rissanen	Johannes Antrop	Työmie	13.1.1893	6.8.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli sairuteen vankileirillä
Turunen	Risto	Työmie	27.3.1885	19.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli sairuteen vankileirillä
Valjus	Eerikki	Työmie	31.10.1882	21.7.1918	Ilomantsi	Ilomantsi	Tammisaari	Kuoli sairuteen vankileirillä

Asumajoelle kuollut Otto Kettunen s.12.2.1901 oli Adam Kettusen poika Korentovaarasta. Matti Kettunen s. 10.8.1896 kuoli heikkouteen Tammisaaren vankileirillä 26.7.1918. Toisen Matti Kettusen (murhattu) tietoja ei löydy sukutiedoista. Johannes (Ivan) Karhapää oli syntynyt Sonkajanrannalla ja hänet erotettiin ort. seurakunnan kirkkoneuvostosta maaliskuussa 1917. Syyksi oli mainittu Suomen vastaisen propagandan levittäminen.

Vapaussodan aikana 300 henkeä pakeni venäjälle Ilomantsin kautta, näistä lähes 100 ilomantsilaista. Osa kutsuntoihin kutsutuista miehistä ei halunnut osallistua suojeluskunnan riveissä taisteluun punaisia vastaan, vaan pakeni mieluummin Venäjälle. Seuraavana on luettelo Ilomantsista Venäjälle paenneiden ilomantsilaisista: Iivana, Nikolai ja Topi Palviainen, Topi Palviainen, Pekka Potkonen, Albert Saviranta, Augusti Kärkkäinen, Matti Kettunen ja Tuomas Kettunen, Iivana Solehmainen, Matti Ikonen, Matti Penttinen, Vladimir Martiskainen ja Pekka Martiskainen, Alex Arhipov ja Risto Turunen, Fritjof Hurskainen. Näiden em. lisäksi pakeni venäjälle yli 80 ilomantsilaista ja pääosa paenneista punakaartilai-

Rokous päätti lausua Iyrän pahellumisen Johannes Karhapään sortovuosien aikuisesta ja vielä viime aikoinakin ilmenneestä, uskonnon rajalla tapahtuneesta Suomi-vastaisesta toiminnasta ja waatia hänen saattamistaan, jos hän on toiminut fantarmien apurina, hywin ansaittuun rangaistukseen sotilasviranomaisten toimesta. Samalla päätettiin waatia häneltä riistettäviltä kaikki mahdolliset toimihenkilön tehtävät kirjollisesta osiosta. Tällöin asianomaisen papiston taholta ilmoitettiin, että Karhapään nimi jo on pyyhitty pois m. m. kirkkoneuvoston jäsenten luettelosta.

sesta siirtyi Petroskoin alueelle. Osa paenneista palasi takaisin Suomeen kevään ja kesän 1918 aikana, osa jäi pysyvästi asumaan Neuvostoliittoon. Eläminen Neuvostoliitossa ei ollut kaikkien osalta helppoa, sillä osa heistä kohtasi kuoleman Stalinin vainoissa ja myös osaltaan Otto Ville Kuusisen toimesta. Kävimme sukuseuran matkalla kesällä 2017 Red Grove - muistolehhdossa etsimässä sukulaisiamme.

Kuolismaan Kettusia Deverjannoessa, Petroskoin lähellä olevalla Suomalaisten haudoilla kesällä 2017

Ensimmäiset valkoisten sankarihautajaiset pidettiin Iломantsissa 13.4.1918. Ortodoksinen pastori L Pewtsow hautasi kuusi ilomantsilaista suojeluskuntalaista veljeshautaan, joka oli perustettu nykyisen sankarihautausmaan paikalle. Suojeluskuntalaisista kaatui taisteluissa 17 miestä, neljä tapettiin Karjalan kannaksella ja yksi mies katosi.

Iломantsilaiset valkoiset, jotka kaatuivat tai murhattiin keväällä 1918 (Karjalan rykmentin sotilaat)

- Risto Ikonen 26-vuotias kaatui Valkjärvellä 6.3.1918
- Pekka Mustonen 32-vuotias kaatui Valkjärvellä 6.3.1918
- Heikki Kontturi 40-vuotias kaatui Valkjärvellä 6.3.1918
- Pekka Lautanen 35-vuotias kaatui Valkjärvellä 6.3.1918
- Antti Hassinen 18-vuotias kaatui Valkjärvellä 6.3.1918
- Eino Pesonen 24-vuotias kaatui Näätälässä 26.3.1918
- Ivan Jeskanen 39-vuotias kaatui Oravalassa 24.3.1918
- Konsta Sissonen 22-vuotias kaatui Raudussa 4.4.1918
- Heikki Haapalainen 17-vuotias kaatui Kivennavalla 4.4.1918
- Nikolai Sissonen 23-vuotias kaatui Raudussa 5.4.1918
- Juho Piironen 34-vuotias kaatui Raudussa 5.4.1918
- Eerikki Ikonen 29-vuotias kaatui Ahvolassa 9.4.1918
- Pekka Ihannus 21-vuotias kaatui Heinjoella 9.4.1918
- Konsta Palviainen 26-vuotias kaatui Heinjoella 9.4.1918
- Otto Muroke 26-vuotias kaatui Heinjoella 9.4.1918
- Heikki Ikonen 19-vuotias kaatui Valkjärvellä 15.4.1918
- Juho Hulkko 24-vuotias kaatui Valkjärvellä 19.4.1918
- Pekka Kastinen 26-vuotias kaatui Muolaassa 22.4.1918
- Jaakko Huurinainen 22-vuotias kaatui Viipurissa 28.4.1918
- Vasili Jeskanen 26-vuotias kaatui Luumäellä 28.4.1918
- Heikki Kostiainen kaatui Valjärvellä 1.4.1918
- Nikolai Pirhonen kaatui Valkjärvellä 4.4.1918

Haavoittuneista on mainittu nimeltä mm. Eino Kettunen, Ilja Kettunen, Paavo Kaltiainen, Ivan Lyhykäinen, Otto Rydberg, K. Ihanen, Aleksander Janatuinen, Boris Bevtsov, Ilja Hattunen, Pekka Kurvinen, Otto Kahelin, Juho Pussinen, Antti Rytkönen, Väinö Suihko, Antti Uusmaa, Antti Hanonen, Heikki Kostinen, Eemil Rätty, Antti Sivanen, Elis Tahvanainen, Taavi Tossavainen, Richard Utriainen, Piilonen Juho,

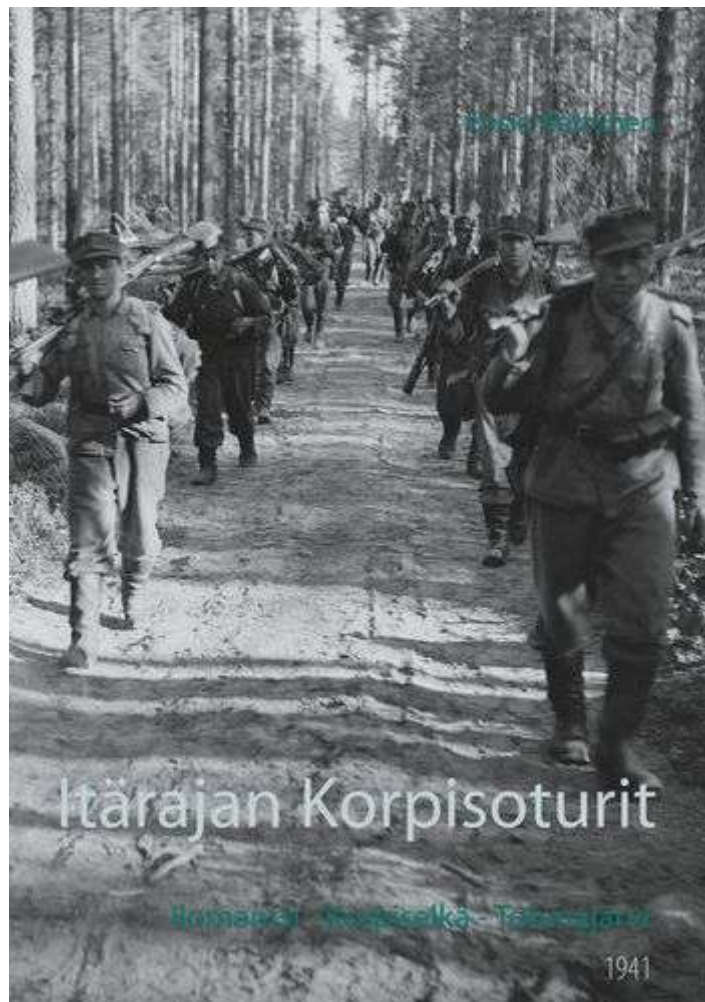
Lähteet: Björn Ismo, Iломantsi historia. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu 2006
Pohjois-Karjalan Suojelukunnan vuosikertomus 1928

Itärajan Korpisoturit

Ensio Kettunen

Syksy on tullut ja lämmin kesä on takana. Syksyn alku on ollut kiireistä aikaa niin töissä, kuin vapaa-ajalla. Julkaisin syyskuussa Itärajan Korpisoturit nimisen kirjani ja sitä on saatavana nettikirjakaupoista paperisena kirjana tai E-kirjana. Kirjaa myydään myös Ilomantsin kirjakaupassa. Kirjan tekemiseen en ole anonut avustuksia, enkä ole niitä saanut. Täällä Itä-Suomessa suurin osa kirjailijoista hakee avustusta kunnilta ja yhteisöiltä kirjan tekemiseen, koska vain 3 % kirjailijoista pystyy saamaan kirjoista elantonsa. Omalla kohdalla kirjoittaminen on yksi harrastus ja toimeentuloni saan erityisopettajan työstä. Eikä näillä kirjoista saaduista tuloista saa edes voita leivän päälle. Saan tekemistä kirjoistani kustantajaltani vain roposia, joten ei kannata kenenkään olla kateellinen. Tämä uusi kirjani on kahdeksas teokseni. (<https://www.bod.fi/kirjakauppa/itaerajan-korpisoturit-ensio-kettunen-9789528004783>)

Kirjan viimeistelytyöt ovat vieneet lähes kaiken vapaa-ajan viimeisten viikkojen aikana. Itärajan Korpisoturit kirjaan olen koonnut kymmenien suomalaispartioiden kertomuksia itärajan yli tehdystä tiedusteluretkistä kesäkuun ja heinäkuun 1941 aikana. Kirjassa mainitut henkilöt ovat aitoja ja olen kirjannut heidät heidän oikeilla nimillä. Kirja on pehmeäkantinen, A5 kokoinen, liimasidottu ja siinä on 332 sivua. Kirja tulee myös kirjastoihin syksyn aikana. Aiempina syksyinä olen kirjoittanut Levinan miehet, Kuolema Syvärillä ja Verinen marssi nimiset kirjat. Niissä kerroin jatkosodan

sotatapahtumista JR 9 miesten kertomuksina. Uusin kirjani, Itärajan Korpisoturit, kertoo Ilomantsin, Korpiselän ja Tohmajärven rajakomppanioiden alueella tapahtuneista partioretkistä rajan taakse neuvostokarjalaan. Kaikki partiokertomukset löytyvät sotapäiväkirjoista ja osaa niistä on täydennetty muista tietolähteistä saaduilla tiedoilla. Kirjassa kerrotuissa vuorosanoissa olen ottanut huomioon paikallishistoriaa ja muista tietolähteistä saatuja taustatietoja. Toivon, että kirjasta joku löytää oman sukulaisensa tai esivanhempansa. Muutamien miesten kohdalla mietin pitkään, julkaisenko heidän tarinaansa ollenkaan. Näistä miehistä osa kuoli oman käden kautta, osa haavoittui omasta aseesta ja osa pakeni pelkojensa takia takalinjoille. Kymmeniä miehiä sai surmansa oman asetoverin tai oman tykistön tulituksissa. Joitakin tapahtumia jätin viimeistelyvaiheessa pois, kun tiedän kaatuneitten lähisukulaisten olevan vielä elossa.

Ohessa lyhyt kirjaesittely ja näytetekstin kirjasta:

Longonvaaran tie heinäkuussa 2018 ja 1941

Kesällä 2018 kävin tutustumassa kirjassa mainittuihin paikkoihin Ilomantsin, Korpiselän ja Tuupovaaran rajalla. Otin samalla satoja kuvia raja-alueelta ja valitsin niistä kymmenkunta kirjaani. SAKuvista valitsin kirjaani paikkaan ja aikaan sidotut valokuvat.

Ote vänrikki Teuvo Suontaan sissipartion retkestä Mutkajärvelle 4. – 13.7.1941:

Suontaan sissijoukkue eteni Koivusuolle Hattuvaaran tieltä erkanevaa vanhaa tienpohjaa kävellen. Tie oli kolme metriä leveä ja se oli syntynyt aikojen saatossa hevosajoneuvojen ja jalkamiesten kulkiessa harjuja myöten Ilomantsista Lupasalmen suuntaan. Tie kierteli matalan harjun päällä länsi - itä suunnassa, välillä se laskeutui suolle ja taas hetken päästä nousi soraharjun päälle. Tunnustelijoina kävelivät ilomantsilainen Onni Penttinen ja kuopiolainen alikersantti Martti Ruotsalainen. Heidän takanaan tulivat partion varajohtajat vääpeli Piskonen ja Toivo Luukkonen. Ilomantsilaiset rajamiehet saivat olla tunnustelijoina, sillä osa heistä tunsu hyvin rajantakaiset maastot.

Sissijoukkueen edessä kävellyt Penttinen kysyi takana tulevalta Ruotsalaiselta: *”Tiiätkö sie Ruottalainen, mikä poloku tämä on?”* Kerro sinä, minä en tiedä! Martti vastasi. *”Tämä on vanha Pirtupoloku, jota pitkin ilomantsilaiset kävivät hakemassa Lupasalmelta pirtua ja sieltä sitä toivat myös Lupasalmelaiset laukkuryssät, kun kävivät Ilomantsissa. Tiällä on paikallinen sanonta, että ”Pirtu se tulla pirittä, Lupasalmelta lurittaa, Pirhun Pietarin pihaan”. Se Pirhun Pietarin piha on*

muuten tuossa muutaman kilometrin piässä. Laukkuryssiä kävi myös Möhkössä, jonne hyö tulivat Porajärveltä. Rajan ryssät ylittivät Ruhasenlammen takana olevan tammen kautta ja mejän rajamiehet niitä kyttäilivät, mutta aina ne piäs rajan yli tavalla tahi toisella. Niillä laukkuryssillä oli seässä painavat nahkareput tai puulaatikot, paljon painavimmat kuin nämä mejän nyssäkät.”

Sissit jatkoivat etenemistä harjun päällä kulkevaa tietä itään. Tie laskeutui aukean Koivusuon reunaan. Kuuma auringonpaiste sai miehet hikoilemaan ja Koivusuolta lemahti satoja paarmoja miesten ympärille. Sissit yrittivät hätistää paarmoja koivunoksilla, mutta turhaan. Miesten ärtymys purkautui kovaäänisiksi kirosanoiksi. Partionjohtaja Tapani Suontaka käski miehiä puhumaan hiljempaa.

Suontaan miehet kuuluivat Sissikompanian kolmanteen joukkueeseen. Sissien lisäksi Suontaa oli valinnut ilomantsilaisia rajamiehiä, jotka tunsivat rajaseudun. Partiossa oli kaksi radiomiestä, joilla oli mukana Helvar-merkkiset lähetin ja vastaanotin. Sisseille jaettiin lähtöamuna reppuihin kymmenen päivän sissimuonat, varapatruunat sekä räjähdysaineita. Henkilökohtaisina aseina heillä oli konepistoolit tai kiväärit, sekä kahdella miehellä pikakivääri.

Tunnustelijat saavuttivat Koitajoen kello 9.30 ja he jäivät odottamaan pääjoukon tuloa Pyörölammen rannalle. Veden pinnalla lenteli sinisiipiä, joita rajamiehet tutkivat tarkasti. Vänrikki Suontaka pysähtyi lammen rantaan ja sanoi miehille: *”Pidetään tässä rannalla ruokatauko. Tulia ei saa tehdä, mutta saatte syödä. Puhutte hiljaa, jotta naapurit eivät tule samalle taukopaikalle. Me lähemme rajamiesten kanssa tutustumaan joen takana olevaan maastoon ja siellä vartiossa oleviin joukkoihin. Haemme teidät täältä, kun kaikki on valmista.”*

Vänrikki Teuvo Suontaka, kersantit Toivo Luukkonen ja Onni Eronen, sekä rajamies Onni Penttinen ylittivät matalan Koitajoen kahlaamalla. Joen takana kuusikossa oli rajalinja. Miesten työntyessä kuusikon läpi rajalinjalle, he tapasivat siellä varmistuspartion. Penttinen sanoi: *”Terve mieheen! Mie sitä olin tätä linjaa raivoomassa vuosi sitten. Silloin piti olla varovainen, ettei rajan toiselle puolelle eksytty. Kesällä ja syksyllä useita ukkoja vietiin tiältä Siperiaan, kun menivät hölmöyttä tai tahallaan rajan yli. Ilomantsin Huapovuoran kuppeella, kaksi tohmajärveläistä hävisi syyskuussa rajalinjalta, eikä heistä oo sen jälkkeen kuulunna mittään ja edellisenä kevväänä Möhkön takana ryssät telottivat enolaismiehen rajalinjalla, joten henki se on tiällä rajalla halappoo.”* Etupartio ylitti rajalinjan ja eteni puoli kilometriä rajan taakse. Miehet pysähtyivät kymmenkunta metriä leveään tarkastuslinjan reunaan. *”Tämä on ryssien tarkastuslinja. Partiot kiertävät tätä linjaa pitkin lähes päivittäin ja jos löytyy jälkiä, hälyttävät suuremman porukan etsimään rajan ylittäjiä”* sanoi

Luukkonen. Rajan takainen metsä oli hiljaista. Suontaka sanoi Penttiselle ja Luukkoselle: *”Jääkää te tähän aukon reunaan vartioon, me Erosen kanssa käymme joukkueen tänne.”*

Suontaka ja Eronen palasivat pääosaston luokse. Kello 11.00 sissit ylittivät Koitajoen kahlaamalla. Joen ylityksen jälkeen sissit jatkoivat etenemistä kuusimetsän sisään katoavaa polkua seuraten. Rajalinja ylitettiin ja puolen kilometrin jälkeen pääjoukon eteen ilmestyi kuusien takaa Luukkonen ja Penttinen. *”Hilijasta on kuin hauvassa”*, sanoi Penttinen tulijoille. Ylikersantti Luukkonen jatkoi: *”Täällä ei ole näkynyt ketään, joten voimme jatkaa etenemistä Lupasalmen suuntaan”*. Tarkastuslinja ylitettiin ripeästi ja viimeisenä tullut Arvo Väisänen lakaisi männyn latvuksella sissien jäljet piiloon. Sissijoukkue eteni polkua suon reunaan, josta polku jatkui metsän sisässä runsaan kilometrin. Rajamiehet pysähtyivät tummavetisen joen rantaan. Joki virtasi hitaasti kohti Koitajokea. Luukkonen sanoi Suontaalle: *”Suurin reitti Lupasalmelle olisi ylittää tämä Vaskajoki ja sen takana oleva Sapsankasuo. Mutta suo on aukea ja sen ylittäminen ei onnistu näin kesäaikaan. Rysien pahanilmanlinnut huomaisivat aukealla suolla kävelevän porukan ja viskaisivat pommit niskaan”*. *”Mennään jokivartta seurailevaa polkua pitkin. Meidän pitää kuitenkin pitää tauko jossakin ennen Lupasalmen kylää”*.

Sissipataljoona yksi siirrettiin heinäkuun alussa Kontiolahdesta Ilomantsin Hattuvaaraan. Sen päällikkönä toimi everstiluutnantti Kaarlo Kari. Keskitysmarssin aikana osa miehistä todettiin sissipataljoonaan soveltumattomiksi ja heidät siirrettiin rajalla oleviin komppanioihin. Sissipataljoona tarvitsi uusia miehiä ja siihen siirrettiin Ilomantsin Iljan, Niemijärven ja Hattuvaaran alueen rajamiehiä. Ilomantsilaisista rajamiehistä 89 miestä siirtyi heinäkuun 3. päivänä Sissipataljoonaan. Myöhemmin talvella kaikki Ilomantsin alueen rajamiehet siirtyivät Sissipataljoonan kirjoille ja sen päälliköksi nimettiin Ilomantsin rajakomppanian päällikkö Viljo Kivikko.

Vänrikki Teuvo Tapani Suontaka kävi sissijoukkueensa kanssa Muotkajärvellä, Lupasalmella, Hingervaaralla ja Kuutamalahden alueella 4. - 13.7.1941. Mukaan sissiretkelle hän otti kymmenkunta ilomantsilaista rajamiestä, jotka olivat aiemmin toimineet Ilajan ja Hattuvaaran alueella. Muotkajärvellä ja Lupasalmen lähellä osasto joutui kaksi kertaa taisteluun, mutta sissit pääsivät pakenemaan ilman tappioita. Suontaan partion tuomilla tiedustelutiedoilla oli suuri merkitys Lupasalmen alueen taisteluissa. Valitettavasti hän itse kaatui myöhemmin ja tarkempi partiokertomus jäi tekemättä. Olen koonnut kirjaani ao. partiokertomuksen niistä vähistä tiedoista, joita olen löytänyt Sissipataljoona yhden sotapäiväkirjoista.

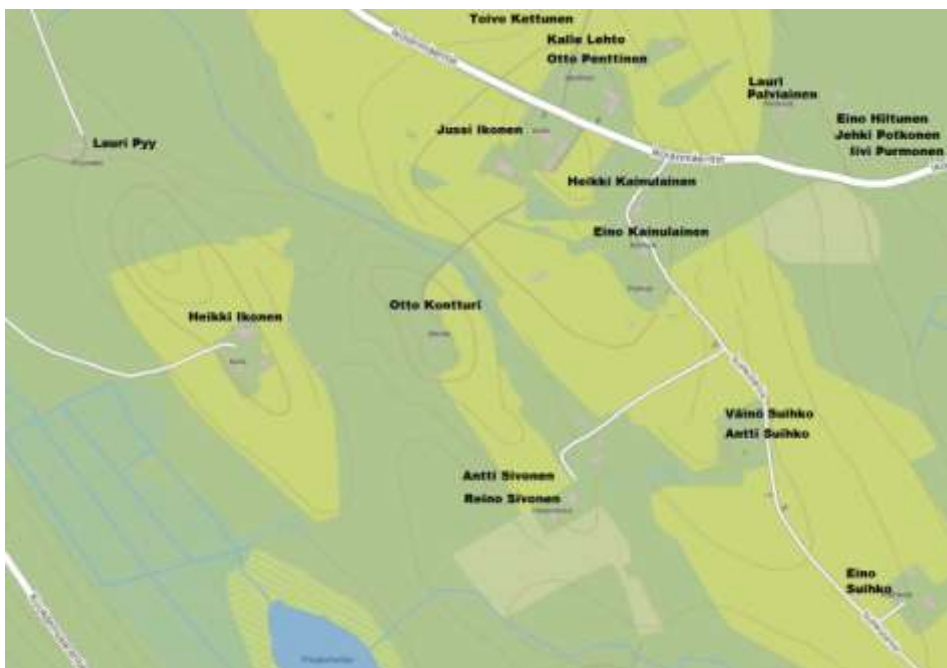
Suontaan sissien käyttämä tie Klyyssiinvaarasta Muotkajärvelle 1941 SA-kuva

Kuuksenvaaran kylähistoriaa

Ensio Kettunen

Kuuksenvaaran kylä on vanha, sillä kylässä on ollut pysyvää asutusta jo 1500-luvulta lähtien. Kylän vanhoja sukuja ovat olleet Ikoset, Rädyt, Piiraiset, Pussiset, Suihkot ja Kontturit. Suurin osa heistäkin on muuttanut Savosta Ilomantsiin 1600-luvun lopulla. Kirkonkirjoista löytyy 1700-luvun alussa Iggoin, Pipoin, Rätty, Eroin ja Meriläin sukunimiä Kuuksenvaarassa. Tässä historiakatsauksessa kerron Kuuksenvaarasta 1950 – 1960 lukujen taitteessa, se ajoittuu minun lapsuusvuosiin. Henkilökuvaukset ja tapahtumat ovat muistikuvia lapsuudesta.

Kuuksenvaaran kylä, Kartta 1

Yllä on Kuuksenvaaran "pääkylän" kartta. Sieltä löytyvät vanhimmat asuinpaikat Kuuksenvaaran historiassa. Eino ja Heikki Kainulaisen mailla oli aiemmin kalmisto, josta löytyi aiemmin maan muokkausten yhteydessä ihmisten luita. Penttisen mäellä asuivat Otto ja Laura Penttinen perheineen. Mallitilan omistajana oli aiemmin Lauran isä, Kalle Lehto. Tilan Kalle sai Enso Gutzeitilta. Mainittakoon, että Kalle voitti Ilomantsissa järjestetyssä maatalousnäyttelyissä vuonna 1927 kyntömestaruuden. Kalle toimi aktiivisesti kunnallispolitiikassa ja kirkkovaltuustossa. Kalle oli vuonna 1929 kokoomuksen ehdokkaana valtiopäiville. Oton ja Lauran lapsia olivat Eeva-Maija, Esko, Eero ja Johanna. Laura

toimi opettajana ja monet muistavat Lauran tomerana alaluokkien opettajana. Hän hoiti opettajan toimen ohella maatilan emännän tehtäviä.

Otto Penttisen talo Kuuksenvaarassa

Penttisten pohjoispuolelle Toivo ja Hilikka Kettunen rakensivat talon sodan jälkeen. He ostivat 100 ha tilan Mikko Ikosen pojalta, Sampo Ikoselta. Toivo ja Hilikka saivat neljä lasta: Terho, Tapio, Tuomo ja Timo. Toivo oli syntynyt Miikkulanvaaraan Antti Kettusen perheeseen ja Hilikka oli kotoisin Majaniemestä. Toivo hoiti maataloutta ja toimi pitkään kunnallispolitiikassa. Toivo ja Hilikka olivat miellyttäviä ihmisiä. Kävimme 200-luvun alussa Toivon kanssa Miikkulanvaarassa ja Kuolismaassa tutustumassa siellä oleviin asuinpaikkoihin.

Penttisten vastapuolella, tien takana, asui Jussi Ikonen (hänen isä oli Mikko Ikonen ja äiti Iida Pesonen). Ikosen tila oli kylän vanhimpia ja se oli aluksi Heikkilän tila. Tila on perustettu vuonna 1871 ja sen nykyinen päärakennus valmistui vuonna 1875. Tilan päärakennusta on myöhemmin jatkettu. Tilan pinta-ala oli perustamisvaiheessa 419,55 ha ja viljelymaata oli 28,65 ha. Aikoinaan talossa pidettiin kauppaa ja tietojeni mukaan talossa toimi 1920-luvulla Kuuksenvaaran lastenkoti. Lastenkoti siirtyi myöhemmin Tervaruukilta toimintansa lopettaneen tärpättitehtaan tiloihin. Tärpättitehtaalla valmistettiin

tervaskannoista tervaa, tärpähtiä ja muita puuöljytuotteita. Ikosen tila siirtyi Mikko Ikosen nimiin 21.7.1936. Tilan pinta-ala oli silloin 251,54 ha. Tila jaettiin seuraavan kerran vuonna 1952 ja silloin pinta-ala oli 243,75 ha. Tilan omistajiksi merkittiin Jussi (Juho) Ikonen ja Anna Purolahti. Mikon muut lapset myivät oman osuutensa tilasta Nikolai Potkoselle, Ivan Martiskaiselle, Pekka Kettuselle, Toivo Kettuselle, Emil Kainulaiselle, Yrjö Huurinaiselle ja Feodor Huurinaiselle. Toivo Kettunen myi pienen osan tilasta samana vuonna Otto Kettuselle ja Oiva Kettuselle. Jussi Ikosella, niin kuin hänen Mikko-isällä, oli suuri tuuheita parta. Minusta Jussi näytti 1960-luvulla lapsen silmin nähtynä joulupukilta. Jussi Ikonen eli parta-Jussi oli huumorimiehiä monella eri tavalla. Kerran olin Lauri Pyyssä auttamassa Lainaa maatilalla töissä. Jussi ajeli mopolla Lainan pihaan ja alkoi ajan kuluksi tarinoimaan minulle: *Eräänä päivänä Ilomantsin poliisit tulivat minun luokse ja sanoivat kuulleensa, että olen ampunut hirven. Aikansa poliisit etsivät lihoja, löytämättä lihoja tai muuta todistetta. Poliisit lähtivät sen jälkeen hissukseen pois ja ei niitä sen jälkeen ole näkynyt.* Jussi jatkoi kertomusta: *Ne Ilomantsi poliisit eivät olleet ihan "vihmerimmästä" päästä.* Jussi jatkoi puhetta: *"Eukko sanoi keväällä, kun lähdin kotoa Ilomantsiin, että kun menet sinne lauttamökille, jätä kukkaro rannalle, jotta edes rahat säästysivät. Ukosta ei oo mittään väliä!"* Jussilla oli silloin asuntolautta Kuuksenvaaran lammella. Asuntolautta oli kunnan herrojen mukaan luvaton ja jossakin vaiheessa Jussi nostatti lautan kuivalle maalle. *Jussi lähti sen jälkeen ajamaan mopolla kotiin. Laina sanoi minulle: "Elä sie usko Jussin puheita, puolet on hölynpölyä ja vain toinen puoli on totta".* Lapsuudessa kuulumme kyläläisten puhuvan, että Jussilla olisi aseita piilossa Ikosten aitassa. En muista, että niitä olisi koskaan löydetty, mutta kerron yhden tarinan lapsuudesta. Ajankohta mahtoi olla 1960-luvun alkua, kun serkkuni oli kyntämässä Jussin peltoja traktorilla. Jussi käski serkkua tekemään kyntöauralla syvän kuopan kynnökseen. Kun kuoppa oli tarpeeksi syvä, serkku jatkoi kyntämistä muualla. Serkkuni kertoi, että oli nähnyt, kun Jussi kanto kyntöksessä olevaan kuoppaan naapurin isännän kanssa puulaatikoita, jotka he peittivät mullalla. Jälkikäteen ajatelimme veljeni kanssa, että siellä Jussi pellossa ne aseätkön aseet ovat vielä tänäkin päivänä.

Jussin kertomus poliisien käynnistä hänen luona on varmaan osittain totta. Muistan, kun 1960-luvulla Jussi epäiltiin hirven salametsästyksestä. Jussi ei ollut niitä aktiivisimpia maanviljelijöitä ja häntä kiinnosti eniten metsästyks ja kalastus. Tarina poliisien käynnistä Jussin kotona kiersi kyläläisten suussa ja lopputuloksena oli, että Jussilta ei löytynyt kertaakaan hirvenlihoja. Jussilla oli kuitenkin aiemmin Kannilan tien varressa lato, jossa oli muistini mukaan, ampuma-aukot Sortosuon alueelle. Suoalueet siirtyivät 1960-luvulla Erkki Laakkoselle, kun Jussi muutti asumaan eteläsuomeen. Isäni teki suo-ojia 1950 ja 1960 luvulla ja löysi suo-ojasta 1700 ja 1800 luvun rahoja. Toinen oli tsaarin-aikainen kuparilantti ja toinen ruotsinvallan aikainen hopearaha.

Ostimme 1960-luvun alussa setämme kanssa Jussilta suuren puuveneeseen. Puuveneestä oli isäni ja setäni maksaneet etumaksun, mutta loput sovitusta summasta oli jäänyt "viilemään". Eräänä kesäpäivänä Jussi ajoi mopollaan naapurin pihaan ja sanoi sedälleni: *"Minä haen veneen pois, jollette maksa puuttuvaa summaa"*. Muistaakseni setäni maksoi Jussille puuttuvan summan, koska heidän perhe käytti pääasiassa venettä.

Jussi Ikonen "joutui" myymään kantatilansa 1960-luvulla. Kylällä puhuttiin, että Jussi oli joutunut rahavaikeuksiin ja sen takia huutokauppa järjestettiin. Jussin metsämaat menivät pääasiassa Erkki Laakkoselle ja maatilana osti Raimo Vepsäläinen. Näin Ikosten sukutilan historiassa käännettiin uusi lehti. Jussi muutti kauppojen jälkeen talonmieheksi Espooseen. Muistan, kun isäni meni Jussin tilan huutokauppaan. Äitini varoitteli isää lähtiessä, ettei hän ostaisi turhia tavaroita. Illalla isä saapui kotiin maitokärry pullollaan kaikenlaista roinaa, jotka äitini heitätti heti kaatopaikalle.

Jussin sisar Anna oli naimisissa Niilo Puronlahden kanssa. Niiloa kutsuimme patriootiksi, koska hän käveli kävelykeppinsä kanssa suoraselkäisenä ja ryhdikkäänä aina kuolemaansa saakka. Heillä oli kaksi lasta; Helli ja Mikko. Mikko toimi vuosia koulumme rehtorina ja oli valitsemassa minua opettajan virkaan. Haastattelussa hän kysyi: *"Kenenkä poikia sinä olet?"* Sanoin, että isäni on Otto Kettunen. Mikko vastasi: *"Vai olet sinä naapurin Oton poika. En haastattele sinua pidempään, tervetuloa opettajaksi"*. Niilon vaimo Anna oli hyväsydäminen ihminen. lapsuudessa kävimme heillä kylässä äidin ja isän kanssa. Puro-

lahden pihassa pidettiin eräänä kesänä telttakokousta ja kävimme siellä useana iltana kuuntelemassa seuroja. Myöhemmin mietin, miksi heillä pidettiin telttakokousta. Eräs kyläläinen kertoi tapauksen 1950-luvulta. Iivan Martiskainen ja Niilo Purolahti olivat ottaneet yhteen rajan paikasta. Eräänä heinäkuuisena päivänä salama oli iskenyt rajalla olevaan piikkilanka-aitaan ja se oli edennyt aidan alapuolella maata pitkin kymmeniä metrejä. Tämän jälkeen naapurukset olivat lopettaneet kiistelyn rajan paikasta.

Jussi Ikosen veljiä ja sisaria olivat: Anna, Enni, Tyyne, Ilma, Kalle, Mikko, Albin, Lauri, Sampo ja Olli. Kalle oli rakentanut talon Kuuksenvaaran koulutien varteen. Talo paloi jossakin vaiheessa ja paikalla muistan 1960-luvulla olleen vain pihalla olleet pihlajat ja omenapuut. Kalle ei rakentanut tilalle uutta taloa. Paikkaa alettiin kutsua Kallelan aukeaksi ja osa vanhoista väitti, että siellä kummittelee. Muistan erään pimeän illan, kun olin ollut arestissa. Ilta oli pimeä ja lunta pyrytti sakeasti. Olin tulossa Kallelan aukealle ja muistelin vanhojen ihmisten juttuja kummittelusta. Juoksin sydän kurkussa pullistellen aukean läpi, näkemättä kummitusta. Kallelan aukealla oli myös kaksi syvää neuvostoliiton lentopommien synnyttämää kuoppaa. Kävimme niissä lapsena leikkimässä.

Jussin veli Pekka myi sodan jälkeen oman osuuden Ikosen tilasta Lauri ja Laina Pyylle. Lauri oli muuttanut sodan jälkeen Korpiselästä Ilomantsiin. Hän hoiti Pyyntilaa tunnollisesti. Laurin vaimo Laina jatkoi tilanpitoa Laurin kuoleman jälkeen. Jussin vanhin veli Albin Ikonen kaatui jatkosodan aikana ja myös Olli Ikonen kuoli sodan aikana.

Ilma Ikonen myi oman osuuden Ikolan tilasta ukilleni Pekka Kettuselle. Ukini ja isäni veljet rakensivat tilalle Arvo Kettusen talona tunnetun asuinpaikan. Sampo Ikonen myi oma osuutensa Toivo Kettuselle ja Tyyne Ikosen tila siirtyi sodan jälkeen Parta-Iivana Martiskaiselle. Parta-Iivana oli syntynyt Liusvaarassa ja hän oli oma persoona. Kuolismaahan rakennettiin vuonna 1926 Suomen punaisen ristin ensimmäinen sairausmaja. Maja vihittiin käyttöön kesällä 1927 ja siellä oli noin 500 henkeä paikalla. Vihkimistilaisuudessa oli paljon kuuluisuuksia, marsalkka Garl Gustaf Mannerheim, Kuopion maaherra Gustaf Ignatius, myöhemmin kenraaleina tunnetut Heinrich, Pajari ja Raappana. Ignatius piti juhlapuheen, jonka lopuksi hän kysyi kuulijoilta: "Onko juhlavierailta kysy-

myksiä minulle?" Liusvaaralainen Iivana Martiskainen kohotti kätensä ja sanoi: "Ei minulla mittään valittamista oo, mutta kun paska ei oo lähtennä viikkoon!" Juhlakansa puhkesi nauramaan, mutta maaherra Ignatius oli ajan tasalla ja vastasi; "Käykääpä huomenna terveydenhoitajan luona, häneltä löytyy varmaan siihen ongelmaan lääkettä." Parta-Iivana ja hänen vaimonsa kuolivat 1950-luvun lopulla ja talon osti autoilija Onni Tahvanainen.

Ikosen tilan takana asuivat Heikki ja Aino (os. Karvinen) Kainulainen. Heillä oli lapset Vilho, Veikko, Raija ja yksi tytär. Kainulaisten maat ylsivät Tervaruu-kin taakse. Heidän mailla olleet hiekkasärkät ovat vuosien saatossa siirretty kuorma-autoilla Ilomantsilaisille teille ja rakennusten pohjille. Lapsuudessa kävimme ihailemassa Kainulaisten kuorma-autoja. Eräänä kesänä olimme Issolla uimassa. Paluumatkalla mietimme, miten pääsisimme helpoiten "Penttisen" mäen ylös. Kainulaisen kuorma-auto tuli Möhköltä ja sen vauhti hiljeni Potkos-ten talon kohdalla. Otimme poikien kanssa kiinni kuorma-auton telistä ja pääsimme näin ilmaiskyydillä mäen päälle. Penttisen kohdalla Vilho pysäytti auton ja me ajoimme kovaa vauhtia karkuun, ettemme saisi "satinkutia" kyydinotos-ta.

Heikki Kainulaisen lähinaapurina asuivat Eino ja Hilda (os. Tikka) Kainulai-nen, sekä ottotyttö Helinä. Muistan Einon ja Hildan hiljaisina ja pidättyväisinä ihmisinä. Kävimme heidän talossa useita kertoja pyhäkoulussa. Helinä oli mi-nua kahta vuotta vanhempi ja hän meni myöhemmin naimisiin Jussi Laurosen kanssa.

Penttisten talon itäpuolen rinteelle rakensi talon Lauri ja Aune (os. Jeska-nen) Palviainen. Aunella oli aiemmin saatu poika, Pertti Jeskanen. Laurille hän sai pojan ja kaksi tyttöä. Poika oli nimeltä Tapio ja tytöt olivat muistaakseni Kaija ja Raija. Lauri Palviainen kuoli vuonna 1960 ainoastaan 47-vuotiaana. Aune myi talonsa 1960-luvulla Kiiskien perheelle. Laurilla oli veli Igor ja sisar Serafiina eli "Fiia", joka oli aviossa "poika" Onni Tahvanaisen kanssa. Palviai-sen olivat kotoisin äitini kotikylästä Melaselästä. Onni ja Fiia asuivat aluksi Eino Kettusen mäen alla olevassa talossa, mutta muuttivat 1960-luvun alussa mei-dän naapuriin, Iivana Martiskaisen taloon.

Heikki Kainulaisen talousrakennus ja talo Kuuksenvaarassa

Jehki Potkosen talo Kuuksenvaarassa

Penttisen mäen itäpuolella oli pieni talo maantien varressa. Siinä asui ensin Eino Hiltunen, sen jälkeen Jehki (Jefim) ja Hanna (os. Kettunen) Potkonen. Hanna oli isäni pikkuserkku ja kävimme lapsena heillä kylässä. Talossa oli erikoinen vesijärjestelmä. Kaivo oli rakennettu talon yläpuolella olevaan rinteeseen ja vesi tuli kaivosta omalla painollaan sisälle putkea pitkin. Pariskunta kuoli muutaman viikon välein vuonna 1967. Heidän jälkeen talon osti äitini serkku Iivi Purmonen ja Iivin kuoltua paikka siirtyi hänen tyttären omistukseen. Suihkolan tie vei Heikki ja Eino Kainulaisten talojen ohi. Tien kohdalla on ollut aiemmin Kuuksenvaaran kalmisto. Vanhan kalmiston takana löytyy vielä tänäkin päivänä Väinö ja Alma (os. Korhonen) Suihkolan vanha sukutalo. Väinöllä oli yhdeksän sisarusta ja vanhin Niilo toimi vähän aikaa kansakoulunopettajana Kuuksenvaarassa. Väinön lapsia olivat Maire, valokuvaajana tunnetuksi tullut Niilo, Antti, Annikki, Heikki, Sisko, Tapio ja Pekka. Heistä muut, paitsi Annikin, olen tavannut 1960-luvulla. Suihkolan tien päässä viimeisessä talossa asuivat Eino ja Martta (os. Mutanen) Suihko. Heillä oli lapset Erkki, Veli ja Ritva. Erkin vaimo Airi opetti minua kansakoulussa ja muistan Erkin ”mukavana immeisenä”. Kävimme syksyisin Suihkojen tilalla perunannostossa ja saimme työstä hyvän nostopalkan.

Väinö Suihkon talo Kuuksenvaarassa

Muistan erään tapauksen, kun olin 1960-luvun alussa mummoni luona Haukivaarassa. Suutuin enooni Arneen, kun hän ei herättänyt minua aamulla linja-autoon. Lähdin suutuspäissäni kävelemään kohti Kuuksenvaaraa. Oli kävellyt jo Rehvanan risteykseen saakka, kun Erkki Suihko pysähtyi tien viereen. Hän kysyi: "Minnekä pikkumies on menossa?" Kerroin, että olen menossa kotiin Kuuksenvaaraan. Erkki sanoi "Olen menossa kirkonkylälle ja myöhemmin kotiin Kuuksenvaaraan, tule kyytiin". Jäin pois kyydistä Möhkön risteyksessä, jossa Erkki vannotti: "Osaatko varmasti mennä kotiin?"

Ikosen Jussin takaa lähti tie, josta päästiin Otto ja Esteri Kontturiin. Heillä oli tyttäret Marjatta ja Anneli, sekä kaksoispojat. Pojat olivat eräänä talvena laskemassa kelkalla mäkeä Haapolampeen. Lammen jää petti poikien alla ja alle kouluikäiset kaksoiset hukkuivat lampeen. Tapauksen johdosta Otto järkyttyi vuosien ajaksi. Esteri oli minun sylikummi ja muistan hänet rauhallisena ihmisenä. Kontturien takana asuivat Antti ja Maria Sivosen perhe. Heillä oli lapset: Impi, Vieno, Antti, Reino, Inkeri, Samuli ja Marja. Pääosan heistä olen tavannut jossakin elämäni vaiheessa. Pojat tulivat tutuiksi maataloustöistä, kun Reino ja hänen veljet auttoivat 1960-luvulla meitä hevos- ja traktoritöissä.

Eino Suihkon talo Kuuksenvaarassa

Pekka Ikosen aiemmin omistama talo tunnettiin Lauri ja Laina (os. Lackman) Pyyntalona. Lauri oli kotoisin Korpiselästä ja Laina Ilomantsin Havukasta. Heillä oli kasvattilapsi Reijo, jolla oli voimakasta ylivilkkautta. Lauri ja Laina olivat vanhempieni hyviä ystäviä ja kävimme heillä töissä melkein joka kesä. Vastapalveluksena Lauri veti keväällä lehmänlannat pelloillemme. Muistan erään kesäpäivän, kun Lauri oli meillä auttamassa heinätöissä. Reijolla oli mukana jonkinlainen omatekoinen tussari, jolla hän ampui meidän kissaa. Kissa räkäisi kovasti ja hyökkäsi Reijon kimppuun ja katosi muutamaksi päiväksi metsään.

Laurin ja Lainan naapurissa asui Laurin sisikon perhe, Heikki ja Martta Ikonen (entinen Sallinen os. Pyy). Martta oli ollut aiemmin naimisissa Pauli Sallisen kanssa ja siitä liitosta oli yksi lapsi, muistaakseni hänen nimi oli Kaarina? Kylän pojat olivat Kaarinan perään ja yksi Kinnusen poika seurusteli Kaarinan kanssa. Kylän pojat tulivat mustasukkaiseksi ja tekivät Kaarinasta pilkkalaulun "Kinnu Kannu Kaarinan .....". Heikin kanssa Martta sai Pekan, Martin, Elsan ja Liisan. Elsa oli minun ikäinen ja hiukan poikamainen otteissaan. Hän oli voimakas ja antoi meille pojille selkään, jos ärsytimme häntä. Heikki Ikonen tuli tutuksi, kun hän ajeli moponsa kanssa pitkin kylänraittia.

Kuuksenvaara, Kartta 2

Kuuksenvaaran asukkaat Kartta 2

1. *Otto ja Raakel (os. Purmonen)*
2. *Oiva ja Eila (os. Piironen) Kettunen*
3. *Feudor ja Siiri (os. Kuronen) Timoskainen*
4. *Onni ja Serafiina (os. Palviainen) Tahvanainen, oli aiemmin Ivan Martiskaisen paikka ja Ivanin vaimo oli Fedosja Tsaikin*
5. *Jussi ja Sandra (ent. Purmonen, os. Karhapää) Kuosmanen*
6. *Yrjö ja Eine Huurinainen*
7. *Nikolai ja Helmi (os. Pussinen) Potkonen*
8. *Eino ja Aino (os. Kinnunen) Piironen*
9. *Ukko-Onni Tahvanainen*
10. *Jussi ja Kaisa (os. Tikka) Ikonen, "Mäntyvaaran Jussi"*
11. *Lauri ja Laina (os. Lackman) Pyy*
12. *Heikki ja Martta (os. pyy) Ikonen*
13. *Arvo ja Helmi Kettunen*
14. *"Pikku" Toivo ja Hilma Kettunen*
15. *Viljo ja Anja (os. Piironen) Kettunen*
16. *Toivo ja Hilikka (os. Ihalainen) Kettunen*
17. *Otto ja Laura (os. Lehto) Penttinen*
18. *Jussi Ikonen, aiemmin Mikko ja Iida Ikonen*
19. *Feudor Huurinainen, Juho Partanen, Tenho ja Eeva Laakkonen*
20. *Niilo ja Anna (os, Ikonen) Purolahti*
21. *Iida Kanninen*
22. *Otto ja Esteri Kontturi*
23. *Antti ja Maria Sivonen*

Kylän alaluokan opettajana toimi Laura Penttinen. Hänen miehensä Otto "Kali" Penttinen oli kotoisin Oinassalmelta. Penttiset asuivat Mallitalo nimisellä tilalla, joka oli aiemmin Lauran isän omistuksessa. Laura oli tarmokas opettaja. Hän käytti puheessa paljon sananlaskuja, esim. "vie mennessäs, tuo tullessas". Eräänä päivänä Laura epäili meitä Kettusia pahanteosta ja jäimme sen takia arestiin. Kysyin Lauralta: "Miksi sinä aina meitä eppäilet". Laura tokaisi minulle: "Kenet kerran keksitään, sitä aina arvellaan". Vaikka Laura oli omintakeinen, ei minulle jäänyt traumoja hänestä! Otto Kali oli ollut nuoruudessa tehokas mies. Hän toimi talvi- ja jatkosodissa kaukopartiomiehenä ja myöhemmin hän esiintyi kesäteattereissa, tanhuissa ja kuoroissa. Eräänä 1970-luvun syksynä asiat olivat kuitenkin toisin. Olin auttamassa Ottoa puinneissa. Sairaudesta oli vienyt Oton heikkoon kuntoon ja hän ei jaksanut nostella säkkejä puimakoneesta traktorin lavalle. Jokaisen säkin jälkeen piti vähän aikaa levätä, ennen hän jatkoi työntekoa.

Minun isäni syntyi Kuolismaan Kiukunniemellä vuonna 1921 Pekka ja Alma Kettusen keskimmäiseksi lapseksi. Äitini syntyi Melaselässä vuonna 1926 Nikolai ja Anna Purmosen perheeseen. He asuivat avioliiton ensimmäiset vuodet Pekka Kettusen kotona Kuuksenvaarassa. Osan aika he asuivat Meskenvaarassa mummoni ja äidin veljen Vihtori Purmosen talossa. Lapsia heillä oli kuusi: Helvi, Raimo, Reijo, Ensio, Helena ja Jouni. Tilamme oli pieni, siinä oli kolme hehtaaria maata. Tilalta saatiin heinät kolmelle lehmälle.

Lähin naapurimme oli setäni Oiva ja Eila Kettusen perhe. Heidän lapsien kanssa tuli kasvettua lapsuudesta nuoruuteen. Oiva oli tarkka mies monessa suhteessa. Hänen vaimonsa Eila Piironen oli Oivan vastakohta. Myös isäni Otto oli melko suuripiirteinen ihminen. Oivan ja Eilan lapsia olivat Reima, Osmo, Seppo, Keijo, Pentti, Ritva, Pirkko ja Pertti. Lapsena harjoittelimme poikien kanssa juoksemista ja pärjäsimme hyvin pitäjänmestaruuskilpailuissa. Lähes kaikki vapaa-aika käytettiin metsissä samoamiseen ja urheiluun. Oivan ja Eilan kotitalo paloi 1970-luvulla ja he muuttivat asumaan kirkonkylälle.

Isäni veljistä Viljo, Arvo ja Ilmari asuivat Kuuksenvaarassa, Hannes Kätkäjärvellä ja Toivo Perniössä. Viljo oli kirvesmies ja hänen vaimonsa Anja Piironen hoiti pääosin maatilaa. Heillä oli lapset Arja, Ari, Aulis, Elina, Jouko ja Arto.

Viljolla oli erikoinen äänenpaino, josta hänet tunsi vaikka pimeässä. Viljo kävi meillä usein sunnuntaisin. Hän tuli kylään aikaisin aamulla aamukahvien aikaan. Viljon ja Anjan tiet erosivat jossakin vaiheessa ja Viljo muutti asumaan Siilinjärvelle. Kävin kaksi kertaa Viljon luona Siilinjärvellä kyselemässä sukumme asuinpaikoista Kuolismaan kylässä.

Setäni Arvo ja Helmi Kettunen viljelivät maata ja asuivat veljesten rakentamassa talossa. Taloa oli aluksi kaavailtu isäni Toivo-veljelle, mutta Toivoa ei maatalon omistaminen kiinnostanut. Arvolla ja Helmillä oli lapset: Aarne, Esko, Aila, Leila, Reino, Eija, Aimo ja Eino. Arvo setä oli äkkipikainen mies, niin kuin suurin osa hänen veljistä. Muistan yhden kesäpäivän, kun hän suuttui minuun. Hän yritti lyödä minua, mutta pääsin nopeampana karkuun. Tämän jälkeen hän vaati isää rankaisemaan minua. Sain sillä kertaan selkäsaunan syyttömänä. Isäni oli uskonut Arvo-veljen valheita. Veljesten äkkipikaisuuden syynä saattoi olla sota-ajan koettelemukset ja Pekka-isän kovat kasvatusmetodit. Sota-aikana veljekset sanoivat, että jos Ukko-Pekka vielä kerran uhkailee heitä, he sitovat ukon puuhun ja antavat sille selkään. Arvo hankki aikanaan Fordson Dexta merkkisen traktorin. Eräänä syksynä isäni pyysi Arvoa kyntämään meidän suopellon. Aluksi työ sujui hyvin, mutta keskellä peltoa traktori upposi suohon. Tästä tuli sanaharkkaa veljesten kesken. Kovan "tusuamisen" ja sadattelun jälkeen traktori saatiin ylös suosta. Sen jälkeen suopeltoa kynnettiin Reino Sivosen pienemmällä traktorilla.

Työnjohtaja Pekka Kettusen hautajaiset 1950-luvulla Kettusessa

Arvon naapuriin isäni ja Oiva rakensivat pienen parakkimökin, johon muutti asumaan 1960-luvulla Toivo ja Ilma (os. Laakkonen) Kettusen perhe. Heillä oli kaksi tyttöä ja poika. Lapsien nimet olivat Eila, Salme ja Arto. Pikku-Topin perhe asui aiemmin Toivo Kettusen vanhassa rakennuksessa. Muistelen, että Pikku-Topi oli kotoisin Lutikkavaarasta?

Kannilan tien varteen muutti 1960-luvun puolivälissä Tenho Laakkonen nuorikkonsa Eevan kanssa. Talossa asui aiemmin Feodor Huurinainen, kyläkauppias Yrjö Huurinainen isä. Feodor tilalla asui hetken aikaa Urho Korhonen vaimonsa kanssa. Heidän jälkeen talossa asui Juho Partasen perhe ja Juhon veli Veikko. Kävimme heillä kylässä ja he kävivät meillä. Partaset kuuluivat Helluntaiseurakuntaan ja muistelen, että heillä pidettiin telttakokouksia.

Kannilan tien päässä asui Iida Kanninen lastensa Heinon, Anjan ja Keijon kanssa. Heino sai ensimmäisen sydänkohtauksen 1960-luvulla. Isä ja minä teimme sinä keväänä Heinon peltojen kynnöt ja viljankylvötyöt.

Meidän lähellä, Möhkön maantien varressa, asui Eino ja Aino Piironen perhe. Einon kotitalo oli aiemmin ollut Kuuksenvaaran koulutien varrella. Se oli lapsuudessa vielä käyttökunnossa, sillä siellä asui Valtti Hagertin perhe. Eino oli Iivari ja Anna (os. Piipponen) Piironen poika ja heillä oli lapset Juho, Eino, Hilja, Iida ja Anna. Einon vaimo Aino Kinnunen oli ensin naimisissa Einon veljen Juhon kanssa. Ailon ja Juhon lapsia olivat: Anja, Meeri, Sirpa ja Veijo. Einon lapsia olivat: Raino, Kauko, Armi ja Lilja. Eino sairasteli paljon ja hän kävi meiltä päänsärkylääkettä ajamalla metsän poikki Tunturi-merkkisellä mopolla. Einon kuoltua tilaa jäi hoitamaan Veijo ja Sirkka Piironen.

Eino Piironen naapurissa asui Nikolai ja Helmi Potkosen perhe. Heillä oli lapset Veikko, Annikki, Marja, Pentti, Tuula ja Tuomo. Tuomo ja Nikolai-isä kuolivat 1950-luvun lopulla, Nikolai varmaankin sydänvaivoihin ja Tuomo aasialaisflunssaan, johon minäkin sairastuin. Helmin äiti oli isäni pikkuserkku. Potkosten poikien kanssa leikimme jossakin vaiheessa päivittäin, mutta sitten suhteet viilenivät. Ymmärsin silloin, että se johtui siitä, että vanhempi velipoika ja Pentti tykäsivät samaan tyttöön ja siitä tuli riitaa poikien välille.

Yrjö Huurinaisen vanhempi kaupparakennus Kuuksenvaarassa

Kylän kauppaan meiltä oli matkaa 700 metriä. Kyläkauppiaina olivat Yrjö ja Eine Huurinainen. Yrjö oli Feodor Huurinaisen poika. He olivat mukava paris-kunta monessa suhteessa. Ostimme kaupasta velaksi, niin kuin monet muut kyläläiset. Maksuja ei koskaan karhuttu, vaan ne tulivat maksettua omalla aikataululla. Jos tarvitsimme jotakin tavaraa, hän hankki ne meille. Yrjö oli huumorimiehiä monessa suhteessa. Erään syksynä Yrjö pyysi meitä keräämään sieniä. Hän lupasi ostaa niitä niin paljon, kun jaksamme kantaa. Keräsimme poikien kanssa suuren määrän leppärouskua, jotka keitimme saunan padassa ja suolasimme merisuolalla. Tämän jälkeen pakkasimme sienet sankkoihin ja veimme Yrjön kauppaan. Yrjö kysyi: *Mitäs sieniä nämä ovat?* Vastasimme, ettemme tiedä. Yrjö sanoi: *Minäpä tiedä ja näitä sieniä minä en osta.* Palasimme kotiin päin kiukusta pihisten. Kippasimme sienet Yrjön piha-aidan viereen. Eräänä kesänä teimme poikien kanssa Tartsan -filmeistä tuttuja liaaneja hänen metsäänsä. Niillä saimme monet hyvät ilmakydyt, kunnes Yrjö kertoi naapureille, että hänen metsäänsä oli tehty hirviansoja teräsvaijereista. Kun kuulimme asiasta, kävimme seuraavana yönä hakemassa liaanit pois. Yrjö kutsui poliisit tutkimaan ansoja ja yllättyi, kun yhtään ansoa ei löytynytäkään metsästä. Yrjö rakennutti uuden kaupan ja joutui sen jälkeen rahavaikeuksiin. Kau-

panpito loppui, kun ulosottomies Mustonen kävi sinetöimässä kaupan ovet lukkoon 1970-luvulla. Yrjö muutti perheensä kanssa Kouvolaan. Yrjöllä olivat lapset Reijo, Ritva, Pirjo ja Jari. Yrjön serkku asui Viitarannalla. Jussi Huurinainen asui viitarannalla poikansa Veikon kanssa. Jussi oli vanhan kansan miehiä, sillä hän hoiti kauppamatkat jalkapatikassa.

Maantien varressa, lähellä kauppaa, asuivat Timoskaiset, Kuosmaset, Tahvanaiset ja Ikoset. Koulutien varrella asuivat Jussi Ikosen ja Heikki Ikosen perheet. Jussi oli Taavetti Ikosen poika ja hänen vaimonsa Kaisa oli Viitarannan Tikkoja. Pelkäsin Kaisaa kouluaikana, varmaan hänen kovan äänensä takia. Myös heidän pystykorva oli "sairaalloinen tai mielenvikainen". Koira Kaisa piti irrallaan ja se hyökkäsi lähes aina meidän koululaisten kimppuun. Useana kesänä heidän piholla vaelteli hanhilauma, joka esti vieraiden tulon taloon. Jussi oli kuitenkin tolokun mies.

Huurinaisen kaupan vastapäätä asui Kuosmasen Jussin (s.4.7.1895) perhe. Jussin vaimo Aleksandra (s.10.5.1897) eli Sanni, omaa sukua Karhapää (Pekka Karhapään ja Olga Palviaisen tytär). Sandra oli ensimmäisen kerran aviossa Nikolai Purmosen kanssa, ja heille syntyi neljä lasta; Lyydia Palviainen (Postin Lyyli), Viljo Purmonen, Mirja Purmonen (oli naimisissa Viljo Tahvanaisen eli Helluntai Villen kanssa) ja Mikko Purmonen. Mirjan mies Viljo Tahvanainen oli Ukko-Onnin veli Kuuksenvaarasta. Sandralla oli Jussin kanssa lapset; Sulevi, Esko ja Eeva. Muistan Sulevin, kun hän tuli kerran kotiin limusiinilla. Tukka oli rasvattu ja vedetty taaksepäin kuin Elvis Presleyllä. Jussin poika Esko menetti sodan jälkeen toisen silmänsä, kun hän kylän poikien kanssa löysi kaksi käsi-kranaattia. Ensimmäisen kranaatin räjäytys onnistui hyvin, mutta toinen kimposi puusta ja kranaatin sirpale osui Eskoa silmään. Jussi kokeili joskus Eskon mopoa ja ajoi sillä puuhun. Hän kertoi naapureille: "Esko laittoi illalla mopoon kaasua ja kun minä lisäsin, niin mopo nousi puuhun". Jussi isä Risto (s. 15.2.1872) asui Kuosmasten pihamökissä. Muistan, kun äitini kanssa veimme hänelle milloin leipää, milloin lihaa. Syksyisin kävimme nostamassa Kuosmasen perunat, kun Jussi toimi "kymppinä" ja oli melkein aina töissä.

Tienvarressa asui Feudor ja Siiri Timoskaisen perhe. Kymmenlapsinen perhe asui pienessä mökissä (myöhemmin siinä asuivat Aino ja Heikki Keränen ja viimeisenä Pekka ja Armida Mutanen). Ihmettelen, miten Timoskaiset mahtuivatkaan asumaan niin pienessä mökissä? Feudor oli Liusvaarassa asuneen Timo Timoskaisen pojista keskimäinen. Sodan jälkeen he muuttivat asumaan Kuuksenvaaraan. Feudor kävi polkupyörällä töissä ja hänen kuntonsa heikkeni viimeisten elinvuosien aikana merkittävästi. Heillä oli lapset: Anja, Kalervo, Sirkka, Arvi, Raili, Leena, Arvo, Aune, Väinö ja Mirja. Eräänä syksynä perheen Arvo -niminen poika oli Airi Suihkon uskontotunnilla. Airi kysyi Arvolta, *”Mitkä olivat Sepeteuksen poikien nimet?”* Arvo mietti hetken ja vastasi: *”Timo Tiittele Fooni”*. Luokassa olleet naapurin pojat hörähtivät nauramaan. Airi suuttui Arvon vastauksesta ja koska pojat olivat nauraneet vastaukselle, Airi määräsi Arvolle ja hänen kanssaan ilakoinneille pojille arestia. Arestin saivat Arvon lisäksi Reijo Pyy, Aarne Kettunen, Raimo Kettunen ja Martti Ikonen. Poikien piti opiskella arestissa raamatusta Sepedeuksen poikien nimiä. Airi meni ulkosaunalle pesemään pyykkiä ja unohti pojat luokkaan. Setäni Arvo Kettunen tuli myöhemmin Jawa - merkkisellä moottoripyörällä koululle ja kyseli Airilta, missä Aarne on? Vasta tässä vaiheessa Airi muisti, että pojat olivat vielä luokassa. Airi päästi kaikki pojat kotiin ja lupasi kuulustella annettua laiskaläksyä seuraavana päivänä. Tästä Arvo Timoskaisen lausahduksesta tuli meille pojan-koltiaisille sopiva iskulause. Erään kerran, kun olimme tulossa koulusta kotiin, Väinö Timoskaisen kanssa tuli meillä riitaa. Tokaisin kuuluvasti Väinölle: *”Timo Tiittele fooni”*. Väinö tajusi, mistä oli kyse ja hyökkäsi minua kohti. Olin varuillani ja lähdin juoksemaan kotia kohti. Väinö ei saanut minua kiinni ja vältin sillä kertaa selkäsaunan. Kehuin jälkikäteen olevani koulun paras juoksija. Väinö oli voittanut edellisellä viikolla koulun mestaruuden maastujuoksussa, minä oli toinen. Olisin voittanut kisan, ellei Väinö olisi tönäissyt minua ojaan ennen koulun pihaa. Arvo oli kotona muutamia vuosia kansakoulun jälkeen. Hän oli joko katkera meille tai muuten ilkeä, kun jokaisen lumipyryn jälkeen hän työnsi kolalla omalta tieltä lumet suoraan meidän tielle. Feudorin kuoleman jälkeen heidän taloon muutti asumaan Heikki ja Aino Keränen.

Taksiautoilija Onni Tahvanaisen paikalla asui sodan jälkeen Iivana Martiskaisen perhe. Iivana kutsuttiin parta Iivanaksi, sillä hänellä oli suuri harottava parta. Ivanin vaimo Fedosja Tsaikin oli kotoisin Aunuksesta ja hän puhui venäjän murteella Suomea. Heillä oli lapset Miron, Alaksandra, Anna, Yrjö, Johannes (Jussi) ja Nikolai. Parta-Iivana oli armoton kalamies ja usein hän meni tuohikonni selässä meidän talon ohi kalaan. Kun Iivanalla oli aina kalaa kontissa, isäni yritti kysellä, mistä Iivana pyytää kalaa. Iivana ei kertonut kalapaikkaa, mutta Iivanan kuoltua löysimme hänen rysiä Sortolammesta ja sen rannoilta. Perheen poika, Jussi eli railakasta elämää ja näimme hänet usein naapurin isännän luona humalassa. Ruskea puolipitkä nahkatakki, mustat pussihousut ja mustat pieksu jalassa Jussi asteli horjuvin askelin naapuriin ja seuraavana aamuna takaisin kotiin. Eilaa suututti Jussin vierailut ja erään kerran hän sanoi "painavat" sanat Oivalle. Tämän jälkeen Jussin vierailut loppuivat. Myöhemmin Jussi meni naimisiin ja raitistui. Ivan ja Fedosja kuolivat peräkkäisinä vuosina 1958 ja 1959. Tuolloin Martiskaisen taloon tuli asumaan nuorempi Onni Tahvanaisen perhe. Nikolai ja hänen vaimo Aili Jeskassen perhe asui Sianvaarassa.

Onni toimi kymmeneä vuotta kylän taksimiehenä ja tuli tunnetuksi koko kylän ihmisille. Onnin vaimona oli Serafina Palviainen, joka oli syntynyt äitini kotikylässä Melaselässä. Onnin isä oli työnjohtaja Onni Tahvanainen ja häntä kutsuttiin Ukko-Onniksi. Onni ja Anna (os. Kainulainen) Tahvanaiset asuivat 1930-luvulla Isson rannalla olevassa vanhassa Tiilitehtaan tuvassa. Vuonna 1938 he myivät talon seppä Antti Tolvaselle, joka muutti Ilomantsiin Kolilta. Antin vaimona oli Kivivaarassa asunut Anni Palviainen. Tolvasilla oli yhdeksän lasta. Tahvanaisen perhe muutti Issolta vuonna 1938 Eino Kettusen naapuriin, Haapakalliolle. Poika Onni avioitui 1950-luvun alussa ja lapset syntyivät Haapakalliolla oloaikana. Heillä oli lapset Jouko, Seppo, Tarja, Eija ja Jouni. Haapakallion tila oli syrjässä ja poika - Onnin perhe muutti Möhkön tien varrella olevaan Iivana Martiskaisen taloon? Samaan aikaan työnjohtajana toiminut ukko-Onni ja hänen vaimonsa Anna (os. Kainulainen) muuttivat asumaan Kuuksenvaaran kylä länsipuolella olevaan taloon, lähelle Eino Piirista.

Muistan, kun Niilo Purolahti kuoli ja heidän talo tuli myyntiin. Ukko-Onni osti talon ja myi vanhan talonsa Ruokolaisille. Olimme aiemmin käyneet Onnin luona katsomassa televisiota ja lähdimme naapurin poikien kanssa tutustumaan uusiin asukkaisiin. Samalla ajattelimme katsoa televisiosta elokuvaa. Olimme kuulleet, että Ruokolaisilla oli monta tyttöä ja yksi poika. Television katsominen oli varmaan sivuseikka, sillä halusimme tutustua talon nuoriin. Menimme taloon sisälle ja istuskelimme aikamme tuvan penkillä. Talonväki oli hiljaa ja jonkun ajan päästä isäntä Toivo Ruokolainen sanoi: "Meillä ei sitten kylän kollit käy kylässä". Se oli ensimmäinen ja viimeinen vierailu Ruokolaisilla. Ruokolaisen muuttaessa pois talosta, siellä asui mustalaisperheitä ja pultsareita. Nykyisin talon paikalla on Kuivalaisen Karin omakotitalo.

Kuuksenvaara, Kartta 3

Kuuksenvaaran kartta asukkaat.

1. Eemeli ja Sylvi Kainulainen
2. Ville Muikku, poika Eino
3. Työnjohtaja Onni Tahvanainen, seppä Antti Tolvanen, autoilija Onni Huuhvanainen, sahuri Aarne Piipponen, opettaja Väinö Punnonen

4. *Matti ja Anna Maria Kuivalainen*
5. *Kunnanlääkäri Paavo Wartiovaaran huvila*
6. *Albin ja (Anna os.Palviainen) Ikonen, Tyyne,Aino,Lauri,Katri,Hilja,Mikko,Eino*
7. *Martti ja Elvi Kuivalainen (Matin poika), lapsi Jorma*
8. *Feudor ja Niina Laine*
9. *Ikonen Reino ja Ada (os. Rytönen)*
10. *Kalle Ikosen palaneen talon paikka, Kutsuttiin Kallelan aukeaksi*
11. *Toivo ja Helvi Turunen*
12. *Arvo Rissanen*
13. *Jussi Piipponen, Arvo ja Vieno Piipponen*
14. *Iivari Piironen talo, Valtti Hagert*
15. *Heikki ja Martta Ikonen*
16. *Jussi ja Kaisa Ikonen*
17. *Lauri ja Laina Pyy*
18. *Iivana ja Fedosja Martiskainen, myöh. Onni ja Serafina Tahvanainen*
19. *Feudor ja Siiri Timoskainen*
20. *Kuuksenvaaran koulu*
21. *Latvalat, Anna Purmonen ja poika Vihtori Purmonen (äitini veli), myöh. talossa asui Iivi Purmonen ja Turuset*
22. *Ilmari ja Helmi Kettunen (setäni)*
23. *Sandra Härkösen kauppa*
24. *Pietari Turunen, naapurissa Juho ja Anni (os. Kettunen) Pussinen*
25. *Risto Kontturi*
26. *Urho ja Tilda Ikonen*
27. *Erkki Torssonen*
28. *Vahersalmi, Veikko ja Erkki Sivonen*
29. *Pekka Turunen*
30. *Eino Laatikainen*
31. *Tauno Kurvinen*
32. *Juho Kurvinen*
33. *Solehmainen*
34. *Miihkali ja Eeva Jeskanen. Lapset Aune, Aili, Yrjö, Martti ja Pentti*

35. *Johannes Rissanen, naapurissa asui Toivo Hyttinen*
36. *Toivo ja Julia Kyykallio sekä Hermanni Lyhykäinen*
37. *Jussi Savinainen, sekä Tilda ja Eino Penttinen*
38. *Yrjö ja Eemil Sissonen*
39. *Tauno Sissonen*
40. *Tauno ja Tilda Piipponen*
41. *Jussi Torssonen (Hermannin ja Lempi, Hannes ja Jarkko Torssonen)*
42. *Juho Turunen*
43. *Onni Tahvanainen, myöhemmin Hannes Piironen*
44. *Eino ja Hanna Kettunen*
45. *Meskenvaarassa asui Salmelat, Ahposet, Sissoset, Rautiaiset ja Kuismiset*
46. *Tauno Kuivalainen (lapset Auvo, Alpo ja Toini)*

Ruhkarannan risteyksessä asuivat Eemeli ja Sylvi Kainulainen. Heillä oli lapset Teuvo ja Toini, joita en muista tavanneeni. Eemeli oli Heikki Kainulaisen veli ja muistan Eemelin ja Sylvin mukavina ihmisinä. Kävimme isäni kanssa Eemeli kotona, kun siellä pidettiin seuroja.

Ville Muikun asui Issonjärven rannalla. Aiemmin Ville asui perheineen Kuolismaassa. Villen pieni talo oli Kuolismaan kylävaaran Ilomantsin puoleisella rinteellä. Hän piti talossa kauppaa eli toimi ns. Laukkuryssänä. Etsin kesällä 2003 Villen mökin rauniot Kuolismaan kylästä ja ne löytyivät Hoskosen kaupan raunioiden vastapuolelta. Kävimme lapsuudessa Villen rannassa uimassa ja meillä oli vene Villen saunan takana. Villen poika Eino oli muuttanut silloin jo muu-
anne. Olemme olleet kahteen kertaan puhelinyhteydessä Einon kanssa 2000-luvulla.

Kuvassa Sekatavarakauppa L. Hoskosen kyltti. Kyltistä vasemmalle oli Ville Muikun talo. Uuno Peltoniemi, Museovirasto

Onni ja Anna Tahvanaisen vanha asuinpaikka Issonjärven rannalla

Issonjärven rannalla, Muikun talosta itään oli entinen Tiilitehtaan paikka. Siinä asui 1930-luvulla työnjohtaja Onni Tahvanaisen perhe. Onni myi tilan vuonna 1938 Kolilaiselle Antti Tolvaselle, joka oli ammatiltaan seppä. Antti toimi Kuuksenvaarassa seppänä aina 1950-luvun loppuun saakka. Antin vaimo oli Anna Palviainen. Perheeseen syntyivät lapset Aila, Toivo, Orvokki, Olavi, Maire, Onni, Anja, Toini ja Kerttu. Perhe muutti 1960-luvulla Ilomantsista Outokumpuun. Antin jälkeen talossa asui lyhyen aikaa Pekka Huohvanaisen perhe. 1960-luvun alkupuolella taloon muutti sahuri Aarne Piipponen. Piipposen poika Pauli oli minua muutaman vuoden vanhempi ja hänen kanssa kävimme Kuuksenvaaran koulua. Aarnen kuoltua tila myytiin Väinö Punnoselle.

Kaukas OY:n metsänvartijana ja kymppinä toimineen Matti Kuivalaisen talo oli Mustanlammen rannan läheisyydessä. Talo oli maalattu keltamullalla ja siinä oli muistini mukaan suuri eteinen ja kaksi huonetta. Matin vaimo oli Anna Mari Kuivalainen. Heillä oli lapset Martti, Tauno, Tilda, Valde, Helmi ja Eino. Heistä muistan Taunon, joka asuin reilun kilometrin päässä meiltä kotoa. Olen tavannut lapsuudessa myös Valden ja Martin. Muistan erään kesän, kun menimme kauniina sunnuntaina Martin luokse Harakkaan kylään. Martin perhe oli muuttamassa Ilomantsista Helsinkiin ja hän kauppasi tilaa isälle ja äidille. Kävimme katsomassa tilan kaikki rakennukset ja kiersimme pellot ja etsimme ti-

lan rajapyykit. Martilla oli silloin navetan yhteydessä kanala, josta hän sai kananmunat ja taisipa hän myydä munia eteenpäin. Kierroksen jälkeen joimme talossa pullakahvit ja silloin Martti kysyi isältä, että tehdäänkö kaupat? Isä oli mieltynyt tilaan ja siellä olleisiin rakennuksiin ja olisi siinä paikassa tehnyt kaupat, mutta äiti vastusti sanoen, ettei hän muuta tänne salolle asumaan. Kuivalaisten kotimökillä Mustalammella asui siihen aikaan Valde Kuivalainen ja hänen vaimonsa Julia. Kuivalaisilla oli rannalla sauna ja sen vieressä oli kaksi suurta telkän pönttöä. Valde kertoi, että he käyttävät Telkän munia ruoanlaittoon. Talon läheisyydessä oli vanha linja-autonromu, jota Yrjö Huurinainen käytti kesämökinä. Valde oli työskennellyt nuoruudessa isänsä kanssa savotatyömailla. Minun nuoruudessa hän taisi olla työtön ja sairaalloinen. Aikanaan talo autioitui ja muistan erään kesän, kun kylän poikaporukka oli uimassa Kuivalaisen rannalla. Meitä samanikäisiä poikia oli varmaankin kymmenkunta ja menimme Mustanlammen rantaan polkupyörillä. Uinnin jälkeen pojat alkoivat leikkiä taisteluleikkiä talon pihalla. Jossakin vaiheessa pari serkkupoikaa iski Valden talon eteisen ikkunat rikki. Ajoimme sen jälkeen kotiin ja ajattelin kotimatalla, että mitähän ikkunoiden särkemisestä seuraa. Seuraavalla viikolla Yrjö Huurinainen kyseli minulta, tiesinkö minä asiasta mitään. En uskaltanut kuitenkaan kertoa edellisen viikon tapahtumia, koska pelkäsin kylän poikien kostoja. Ajan saatossa keltainen talo lahosi ja metsä peitti Matti Kuivalaisen asuinpaikan.

Kunnanlääkäri Paavo Wartiovaara rakensi kesämökin Issonjärven rannalle 1950-luvulla. Paavo oli aikaansaava lääkäri ja monet Ilomantsilaiset pitivät häntä "oikeana" lääkärinä. Kävimme lapsena muutamia kertoja uimassa Wartiovaaran rannassa ja kerran Paavo yllätti meidät saunarannassa. Hän kyseli keitä me olemme ja kertoi, että oli pudottanut perämoottorin järveen. Hän näytti meille perämoottorin putoamispaikan ja lupasimme etsiä sitä sukeltamalla. Yritimme sukeltaa perämoottoria, mutta paikka oli syvin kohta Issonjärvessä ja emme päässeet sukeltamalla pohjaa saakka. Kerran Ilomantsin poliisit pysäyttivät Paavon Mutalahden risteyksestä ja kertoivat Paavon ajaneen ylinopeutta. Yksi poliiseista kysyi Paavolta: "Kuinka paljon se herra lääkäri saa

palkkaa?” Paavo vastasi: ”Laskekaa teidän molempien palkat yhteen ja kerto-
kaa se viidellä”.

Mustanlammen rannalla, Kivisillan luona, asuivat Albin ja Anna (os. Pal-
vianen) Ikonen. Albinin toinen puoliso oli Anna Leppänen. Albinin ensimmäises-
tä avioliitosta syntyi seuraavat lapset: Tyyne, Aino, Lauri, Katri, Hilja, Mikko ja
Eino. Albin Ikonen oli syntynyt Ontronvaaralla 1800-luvun loppupuolella ja hän
osti Kuuksenvaaran vesimyllyn vuonna 1925. Mylly oli valmistunut 1800-luvun
lopussa ja siinä jauhettiin aiemmin lähes kaikki Kuuksenvaaralaisten maatalo-
jen viljat. Mylly sijaitsi Mustanlammesta laskevan joen varressa ja myllytupa
oli Mustanlammen rannalla. Myllyn toiminta oli loppunut 1930-luvulla ja myllyn
viereen rakennettiin puiden uittoränni heti puisen ”tammen” jälkeen. Lapsena
kävimme melkein joka kesä leikkimässä myllytuvassa ja sen viereisessä rän-
nissä. Kun talonväki lähti kylälle, avasimme tammen ja laskettelimme uitto-
ränniä pitkin alas veden mukana. Myllyn yläkerrassa oli varmaankin ollut lasten
nukkumapaikka, kun siellä oli paljon sarjakuvalehtiä, joita katselimme reissu-
jemme aikana. Muistan erään kevättalven, kun Albin Ikosen talo oli ollut jo
jonkin aikaa tyhjillään. Menimme myllyn vintille lukemaan sarjakuvia. Myllytu-
paan tuli yllättäen talon tytär Aino. Hän seurasi meidän jälkiä myllyyn ja huu-
teli onko ketään siellä? Olimme hiljaa ja Aino palasi hetken kuluttua takaisin
myllytupaan. Odottelimme, josko Aino lähtisi pois talosta, mutta hän taisi tulla
kotiin pidemmäksi aikaa. Odottelimme iltaan saakka ja hämärän tullessa hii-
vimme joen jäätä pitkin Kivisillan kohtaan ja sieltä juoksimme takaisin kotiin.
Aino oli syntynyt vuonna 1924 ja hän oli jäänyt kotiin asumaan vanhempien
kanssa. Muistelen, että Aino ei ollut ihan tavallinen tallaja ja sen takia hän oli
jäänyt kotiin asumaan.

Feudor ja Niina (Antonina) Laine asuivat Muokonjärven rannalla, lähellä
Ruhkarantaa. Feudorin sukunimi oli aiemmin Huurinainen. Feudorilla ja Niinalla
ei ollut lapsia. Koin, että he olivat pidättyväisiä ihmisiä. Feudor hoiti kaupp-
reissut Solifer-mopolla kesät ja talvet. Kävimme heitä silloin tällöin tervehti-
mässä kalareissuilla. Feudor oli kyläkauppias Yrjö Huurinaisen serkku.

Reino Ikosen perhe asui Laineen takana Huutoniemessä Höyhenlammen rannalla. Reinon vaimon Adan (Rytkönen) kotitalo oli järven takana Viitarannalla. Heidän lapsista Seppo oli samaan aikaan alakoulussa, mutta 1960-luvun alkupuolella perhe muutti asumaan Enoon. Heillä oli lapset: Paavo, Sirkka, Seppo, Päivi, Keijo ja Anna. Heidän tilalla asui myöhemmin Toivo Rätty.

Toivo ja Helvi (os. Hassinen) Turunen asuivat koulutien varressa. Toivo oli Pietari Turusen poika. Heillä oli lapset: Seppo, Paavo ja Heimo. Paavon kanssa olimme yhtä aikaa kansakoulussa ja muutaman vuoden olimme työkavereita Kiteen maaseutuopistossa. Toivo oli maanviljelijä ja hän asui koko ikänsä Kuuksenvaarassa.

Arvo Rissasen talo oli Piipposen mäelle menevän tien varressa. Hänellä oli poika Arvi, joka oli nuoremman siskoni luokalla. Arvo toimi työnjohtajana metsäyhtiössä ja muistan erään kevään, kun kävin kysymässä taimisavottaan töihin. Arvo sanoi; "Olet liian vielä liian nuori taimisavottaan, eikä minulla ole valtuuksia palkata ketään töihin". Eräänä kevättalvena opettaja Erkki Varis jätti meidät serkukset arestiin. Hän vannotti meitä: "Kertokaa kuka on pääsyyllinen tämänkertaiseen pahantekoon". Kysyin häneltä, "Mitä myö tuas oomme tehneet? Varis vastasi vihaisena; "Kyllä se pahantekijä tietää mitä on tehnyt". Istuimme arestissa useita tunteja ja sen aikana serkkupojat karkasivat ikkunan kautta kotiin. Ilta oli pimeä, kun Varis tuli luokkaan ja kysyi; "Minne ne muut pahantekijät ovat hävinneet?" Vasta siinä vaiheessa selvisi minulle, että Rissasen lähteeseen oli upotettu vanhoja puutolppia ja Arvon vaimo oli käynyt kertomassa asiasta opettajallemme. Pääsin kotiin, mutta olin vihainen, kun syyttömänä jouduin olemaan useita tunteja arestissa. Eikä tämä ollut ensimmäinen kerta Erkki Variksen kohdalla.

Juho (Jussi) Piipposen talo oli mäen päällä, lähellä Kuuksenvaaran koulua. Jussi toimi pyhäkoulun opettajana ja hänen poikansa Arvo ja Vieno (os. Kurki) Piipponen viljelivät Piipposten tilaa. Heillä oli lapset: Anne, Pirkko, Kirsti ja Lea.

Iivari Piiroisen talo oli Piipposen mäen alla. Iivarin talossa asuivat minun lapsuuden aikaan Hagertit, joiden lapsista osa kävi kansakoulua. Valtti oli mustalainen ja mielestäni heidän välit valkoihoisiin olivat hyvät. Hagerttien jälkeen talo autioitui ja nykyään talon paikalla on Raimo Laatikaisen talo. Jetsun Lauran ja Teuvon talon paikalla oli aiemmin Piirroisten lehmälaidun.

Kuuksenvaaran koulu aloitti toimintansa vuonna 1910 kiertokouluna. Samaan aikaan myös Kuolismaan koulu perustettiin ja siellä ensimmäinen vuosi pidettiin koulua Jussi Kettusen Kievarituvassa. Kuuksenvaaran kiertokoulu toimi ensimmäiset vuodet Pietari Turusen talossa. Varsinainen koulurakennus on rakennettu vuonna 1904. Koulussa oli parhaimmillaan toista sataa lasta ja ensimmäiset luokat käytiin minun aikaan kylän taloissa. Minä aloitin oman kouluni Urho Ikosen uudessa talossa, Meskenvaarassa. Vuotta aiemmat ikäpolvet olivat käyneet ensimmäisen luokan Eino Laatikaisen talossa. Ensimmäistä luokkaa opetti silloin Laura Penttinen, toista ja kolmatta luokkaa Airi Suihko ja yläluokkia Erkki Varis. Minun aikaan opettajana toimi myös Eino Taumala.

Kuuksenvaaran koulusta Meskenvaaran suuntaan oli muutaman sadan metrin päässä vanha talo, jonka mummoni Anna Purmonen osti Latvalan perheeltä sodan jälkeen. Talossa asui mummoni Annan lisäksi hänen lapset Raakel, Arne ja Vihtori. Äitini meni naimisiin ja muutti 1940-luvun lopulla Kettusten talon yläkertaan ja myöhemmin omaan taloon Kuuksenvaarassa. Anna Purmonen myi talon 1950-luvulla Iivi Purmoselle, kun enoni Vihtori kuoli ja mummoni Anna muutti Aarnen kanssa asumaan Haukivaaraan. Kuuksenvaaran talossa asui myöhemmin 1960-luvulla Turuset. Talo purettiin ja sen hirsistä teki Teuvo Jetsu ulkosaunan Kuuksenvaaraan.

Setäni Ilmari Kettusen asuinpaikka oli Meskenvaarassa. Kettusen veljekset olivat äkkipikaisia ja omapäisiä ja Ilmari ei tehnyt siinä poikkeusta. Ilmari sairastui nuorena sepelvaltimotautiin ja kävimme isäni ja veljeni kanssa lähes joka kesä tekemässä heinät ja muut maataloustyöt talkootyönä. Ilmari toimi heinätöissä työnjohtotehtävissä, määräten jopa rassien eli seipäiden paikat. Ilmari neuvoi kädestä pitäen, miten haravoidaan ja jos yritimme tehdä sen omalla tavalla, hän kävi huomauttamassa, että haravoimme väärällä tavalla. Ilmarilla oli Tunturimerkkinen mopo, jolla hän hoiti kauppamatkat ja kylvätte-

lymatkat. Ilmari löysi omalta maaltaan 1950-luvulla suuren vasullisien Ruotsinvallan aikaisia ploomuja. Ne olivat tuohikopassa ja hän toimitti ne Museovierastoon. Tiedän paikan, josta isäni ja Ilmari olivat kaivaneet rahat esiin. Sillä paikalla oli 1700-luvun aikainen tie, joka johti kirkonkylältä Melaselkään. Ilmari kuoli 52-vuotiaana sydänkohtaukseen.

Setäni Ilmari Kettusen asuinpaikka Meskenvaarassa

Sandra Härkönen (Aleksandra Purmonen) asui 1950-luvulla Meskenvaarassa ja piti talossaan kauppaa. Sandra oli Melaselän Purmosia ja äitini serkku. Hänen miehellä Onni Härkösellä oli kauppa Melaselässä. Onni kaatui kesällä 1941 Sortavalan valtaustaisteluissa. Sandra oli pieni ja sydämellinen ihminen. Kävimme hänen luona usein ensimmäisellä luokalla, sillä koulumme oli silloin Urho Ikonen talossa. Sandran talo on vielä pystyssä, mutta huonossa kunnossa. Onnin isä oli Aapeli Härkönen ja häntä kutsuttiin Melaselässä Rupelo Aapeliksi. Sanralla oli ainakin yksi poika Pekka Härkönen.

Anna Pussinen os. Kettunen, Meskenvaara

Härkösen kaupan nurkalta lähti tie Meskenvaaran päällä oleviin taloihin. Kaupan takana oli Juho Pussisen ja Pekka Turusen talot. Juho Pussisen tila on perintötila. Pussisia on asunut Kuuksenvaarassa jo 1700-luvulla. Juhon vaimo Anna oli Kuolismaan Kievarinpitäjän Juho Kettusen tytär ja Jussi oli ukkini Pekka Kettusen serkku. Serkukset asuivat samassa talossa vuoteen 1909 saakka. Kävimme lapsena useita kertoja Pussisessa ja muistan Annan ystävällisenä ja avuliaana ihmisenä. Pussisten lapsia olivat Juho, Martti, Tyyne, Helmi, Iida.

Anna Kettusen isä Jussi Kettunen ja Annan sisaret Kuolismaan Kievarin pihalla

Pietari Turunen asui Meskenvaaran mäen päällä. Ensimmäisellä luokalla kävelimme kouluun Kuuksenvaarasta Meskenvaaraan. Matkaa kertyi 4 km ja koulutie sivusi Pietarin taloa. Syksyllä Pietari sahasi polttopuita maamoottorikäyttöisellä sirkkelillä. Aamulla Pietari toi kuuman kuulan moottorin palotilaan ja vetäisi hihnasta moottorin käyntiin. Moottori sai sitten käydä paukuttaa ruokantuntiin saakka, joskus iltaan saakka.

Pekka Turusen talo sijaitsi Mutalahden tien varrella muutaman sadan metrin päässä Härkösen kaupasta. Turusilla oli lapset: Leena, Martti, Kari ja Pekka. Pekka toimi maanviljelijänä Meskenvaarassa.

Pekan naapurissa asui Eino Laatikainen. Heidän perhe asui Mutalahden tien varrella ja talossa pidettiin 1960-luvun alussa kansakoulun ensimmäistä luokkaa. Heidän lapsia oli Arvi, Mirja ja nuorempi, joiden nimiä en muista.

Härkösen kaupan takana asui Kontturien perhe. Ensimmäisellä luokalla näin ensimmäistä kertaa Risto Kontturin isän Heikin. Mielikuvitus teki tepposen ja luulin häntä roistoksi. Juoksin pakoon kuin hullu, vaikka isäntä yritti kutsua minua luokseen. Kotona kerroin äidille miehestä ja hän sanoi minun pelänneen turhaa. Risto Kontturi oli todella mukava ihminen. Hänen rauhallinen puhetaansa ja ystävällinen käytös on jäänyt mieleen lapsuuden ja nuoruuden kohtaamisista. Riston vaimo oli Rehvanan Sivosia.

Meskenvaaran notkossa asui Urho ja Tilda Ikonen. Heille valmistui 1960-luvun alussa uusi talo ja sinne siirrettiin Eino Laatikaisessa aiemmin ollut kansakoulun ensimmäinen luokka. Isäntä ja emäntä olivat todella mukavia ihmisiä. Heidän myönteinen asenne ensimmäistä luokkaa käyviä kohtaan helpotti ainakin minun koulunkäyntiä. Urho oli Kuuksenvaaran Juho Ikosen poika ja hänellä oli veljet Veikko, Onni, Toivo, Ilmari, Arvi ja Aili. Juho kuoli 21.11.1918 Kuuksenvaaran koulun mäessä. Hän oli palaamassa kirkonkylältä kotiin ja mäessä kärkyt kaatuivat ja Juho loukkasi pahoin itsensä. Juho vietiin kotiin, jossa hän kuoli. Tilda Ikonen os. Tahvanainen toimi koulussa keittäjänä. Hän oli työnjohtaja Onni Tahvanaisen sisar. Urhon ja Tildan lapsia oli Jouko, Heimo ja Tuula. Heimo toimi joskus meidän opettajana, kun Laura Penttinen ei päässyt sairauden tai jonkun muun syyn takia kouluun.

Vahersalmet asuivat 1960-luvun alussa Meskenvaarassa ja heidän lapsia oli myös koulussa. Vahersalmen Pekan vaimo Sylvi oli Onni Tahvanaisen ja Tilda Ikosen sisar. Heillä oli lapsia, joista yksi poika oli luokallani. Erkki Torssosen talo oli lähellä Ikosten taloa. Erkki oli maanviljelijä ja hänellä oli lapset: Antti, Riitta, Aune ja Markku. Meskenvaarassa asuivat 1960-luvun alussa myös tanskaset, joiden tytär Teija oli samalla luokalla.. He muuttivat muuanne vuonna 1965. Solehmaisena Jaakko ja Martta asuivat viimeisessä talossa Meskenvaarassa Mutalahteen päin. Heidän talo sijaitsi Korpilammen rannalla.

Kuuksenvaaran koulun naapurissa asuivat Miihkali ja Eeva Jeskasen perhe. Heidän kotitalo paloi ja perhe muutti asumaan riiheen, josta tuli heille pitempi-aikainen koti. Miihkalin ja Eevan lapsia olivat: Aune, Aili, Yrjö, Martti ja Pentti. Eeva toimi silmäkääntäjänä, eli jos silmään meni roskia, hän osasi poistaa roskat silmästä. Yrjö ja Martti olivat poikamiehiä ja he jäivät kotitaloonsa asumaan. Kerran olimme Yrjön kanssa puhdistamassa Kuuksenvaaran koulun "paskahuussiin alustoja". Painimme Torssosen Antin kanssa huussiissa ja Antin hattu putosi tappelun aikana huussiin alla olevaan paskakasaan. Tästä palkinnoksi Erkki Varis määräsi minut päiväksi tyhjentämään huussiin alla olevaa paskaa. Yrjö Jeskasella oli hevonen ja sillä vedimme paskoja pellolle. Tennarit siinä touhussa meni huonoon kuntoon ja illalla pääsin pesuhommiin.

Lersissä oli paljon asukkaita siihen aikaan. Johannes Rissasella oli pieni mökki Lerssin perukoilla. Perheeseen kuuluivat Johannes, vaimo Iida Pussinen (Meskenvaarasta), sekä heidän lapset Pertti, Teuvo ja Rauni. Rissasten naapurissa asui Toivo ja Liisa Hyttinen. Heillä oli lapset Pentti ja tytär. Toivon talossa majaili jossakin vaiheessa Vatasen perhe, johon kuuluivat äiti ja pojat Jorma ja Jouko. Lerssin pitkäaikaisimmat asukkaat, Toivo ja Juulia Kyykallio olivat maanviljelijöitä. Heillä oli lapset: Vilho, Onni, Seija, Eila, Seppo, Pekka ja Veli. Talossa myös asui Toivon veli, Onni Kyykallio. Kyykallion sukunimi oli aiemmin Gröhn. Hermannin Lyhykäisen perhe eli pienessä talossa ja heillä oli yksi minua vanhempi poika. Lerssissä asui myös Jussi Savinainen, jonka tytär Tilda meni naimisiin Eino Penttisen kanssa. Penttiset jäivät asumaan Tildan kotitalolle.

Koulun läheisyydessä, Piipposen mäen alla, asui Sissosen veljesten perheet. Tauno Sissonen oli naimisissa äitini serkun Siiri Purmosen kanssa. Heillä oli lapset: Marjatta, Ritva, Heimo, Jorma ja Jouko. Taunon veli Yrjö ja hänen vaimonsa Ella asuivat Taunon naapurissa. Yrjöllä ja Ellalla oli lapset: Erkki, Veikko, Paula, Aila ja Tuula.

Sissosten naapurissa asui Tauno ja Tilda Piipposen perhe. Heillä oli pojat Taisto, Tero, Toivo (Topi) ja Tarmo. Tauno kuoli syksyllä 1959.

Haapakallion takana asuivat Hermannin, Hannes ja Jarkko Torssosten perheet. Hermannin oli naimisissa Lempi Väänäsen kanssa ja heillä oli lapset Raimo, Jorma ja Taina. Hannes Torssosen lapsia olivat Martti, Pentti ja Veikko. Haapakallion alla asui Juho Turusen perhe. Juho oli Eino Kettusen vaimon, Hanna Kettusen veli. Juholla oli poika Olavi.

Haapakallion päällä asuivat Eino ja Hanna (os. Turunen) Kettusen perhe. Eino oli kotoisin Miikkulanvaarasta ja muutti nuoruudessa asumaan Kuuksenvaaraan. Heillä lapset: Ilma Kaisa, Mirja, Salme, Eine, Elvi, Sulo, Erkki, Kyösti, Raili, Pertti, Markku, Marja Leena ja Paavo. Lapsuudesta muistan Einon, kun hän toi eräänä talvipäivänä maitoa koulutien varressa olevalle laiturille. Olimme veljen kanssa menossa kouluun ja Eino oli nostelemassa tonkkia reestä lavalle. Maitotonkkia taisi olla sillä kertaa neljä ja viimeinen tonkka oli nousemassa lavalle. Siinä vaiheessa olimme veljen kanssa lavan kohdalla. Veljeni maiskautti huulia ja Einon ”hullu hevonen otti ritolat”. Eino kaatui laiturin vie-

reen, mutta sai pidettyä tonkan pystyssä. Hän oli pahalla päällä ja uhkasi kertoa tempauksemme Varikselle (opettaja). Eino lähti juoksemaan hevosen perästä kotiin päin ja samalla huuteli vihapäissään hevoselle. Seuraavana päivänä opettaja Erkki Varis otti meidät luokille ja arestiahan siitä meille tuli. Vanha sanonta piti paikkansa, että tyhmyydestä kärsii koko ruumis. Kettusten perheen äidin Hannan muistan tavanneeni kylän kaupassa ja taisimme käydä joskus heidän kotonakin. Einon ja Hannan lapsien kanssa on tavattu useaan otteeseen elämän varrella. Heistä viisi poikaa toimi pappistehtävissä ja Erkki toimi seurakunnassa aktiivisesti. Haapakallion alla asui aiemmin Onni Tahvanaisen perhe. Heidän jälkeen taloon muutti asumaan Hannes ja Sylvi Piironen. Heillä oli lapset Arja, Pirjo ja Kari.

Sianvaara oli Kuuksenvaaran viimeinen asutuspaikka, ennen Patrikan kylää. Siellä asui 1960-luvun alussa Salmelat, Ahposet, Sissoset, Rautiaiset ja Turuset. Jossakin vaiheessa siellä asui Kuismisia ja Pekka Savinaisen perhe. Koulussa minun luokalla oli Ahposen Pentti ja Sissosen Esa, sekä Salmelan poika, jonka nimeä en muista. Rautiaisten lapsista ylemmillä luokilla oli Urpo ja Usko. Sianvaaraan muutti 1960-luvun lopulla Kuismisen perheen tytär joka oli aviossa Jeskasan kanssa. Sianvaarassa asui 1950-luvun loppuun saakka Ivan Martiskaisen nuorin poika Nikolai perheineen. Hänen vaimo oli Ali Jeskanen (Miihkali ja Eeva Jeskasan tytär). Heillä oli lapset Tarmo, Erkki, Anja ja Aira. Perhe muutti 1950-luvun lopussa eteläsuomeen. Tarmon kanssa on tavattu viimevuosina, kun hän osti Viitarannalta kesäpaikan viereiseltä tontilta.

Tauno Kuivalaisen talo Mutalahden tien varressa kesällä 2018

Viitaranta kuului aiemmin Kuuksenvaaran koulupiiriin. Siellä asui 1960-luvulla Tikkoja, Rytkösiä, Erosia, Kettusia, Purmosia, Huurinaisia, Partasia ja Penttisiä. En muista kaikkia siellä asuneita, mutta äitini serkut Lauri ja Aleksanteri Purmosen perheet ovat minulle tuttuja. Ostin kymmeniä vuosia sitten "Aleksin" lapsilta parin hehtaarin niemi-tontin, johon rakensin kesämökin. Viitaranta on pitkä niemi, johon rajoittuvat Nuora-järvi, Muokonjärvi ja Kasinjärvi. Koska en käynyt lapsuudessa Viitarannalla, en muista tarkemmin Viittarannan asukkaita. Joku paikallinen asukas voisi tehdä tarkemman asukasluettelon omalta lapsuusajalta.

LAATOKKA

N:o 55 (7289)

Joensuussa, tiistaina 25 p:nä toukokuuta 1940

59. vuosikerta

Ilomantsissa kynnetään,

kuten ennenkin aivan rajanpinnassa.

Eilen hankkimiemme tietojen mukaan leikkaa Moskovan rauhansopimuksen raja Ilomantsin rajapitäjästä n. 100.000 ha:n suuruisen alueen Venäjän puolelle. Megri, Liusvaara ja Kuolismaa sekä osa **Lutikkavaaran**sta jäävät Venäjäksi. Raja kulkee **Lutikkavaaran**, Melaselän ja Nuorjärven kylien maiden kautta.

Kaikkiaan 250 asutustilaa jää valtakunnanrajan tuolle puolelle Ilomantsin alueesta. Kaikkiaan 2.000 ilomantsilaista on siirtynyt Suomeen jäävän Ilomantsin puolelle ja osa heistä on vielä evakoina Iisalmella. Kaikki tahtovat jäädä Ilomantsiin, sillä Ilomantsi on vasta 1617 saakka ollut rajapitäjä, joten ilomantsilaiset eivät turhia säiky.

Pikkuhiljaa he etsivät itselleen uudet asutustilat ja palstat Ilomantsin alueelta ja painuvat töihin. Jo nytkin aivan rajalinjan vieressä, 1 km:n päässä, kylvetään, kynnetään ja tehdään maatöitä kuten ennenkin. Ilomantsilaiset muistavat, että »jos maamies taipuu, niin kaikki vaipuu», joten he nytkin viljelevät maata kuten ennenkin.

Siirtoväen lopulliset sijoituspaikat.

Siirtoväen sijoituspaikkojen tultua lopullisesti vahvistetuksi julkaisemme ne kunnittain ja kylittain. Ne ovat:

Ilomantsin kunnan sijoitus.

Raja: Ilomantsi.
 Ilomantsin hoitoalue: Ilomantsi.
 Kuolismaa: Ilomantsi.
 Liusvaara: Ilomantsi.
 Lokalahti: Ilomantsi.
Lutikkavaara: Ilomantsi.
 Megri: Ilomantsi.
 Melaselkä: Ilomantsi, Tuupovaara.
 Nuorjärvi: Ilomantsi.
 Ontronsaari: Ilomantsi.
 Ostronsaari: Ilomantsi.
 Velliavaara: Ilomantsi.
 Vuotesniemi: Ilomantsi.

Kartta lähtevästä taistelualueesta.

Roosevelt ei saa kannatusta Amerikan suomalaisten tahoilta.

Tukholma 10. 8. (LP) Amerikan osastoisten järjestöjen johtajien puolesta on ollut kielteisiä tunteita Rooseveltin ja hänen poliittikkansa vastaan. Sen sijaan on osastokannattamassa Deweyn Yhdysvaltain presidentiksi. Pääpuhujana on ollut prof. T. A. Kallonen, joka hyökkäsi voimakkaasti Rooseveltin vastaan sen johdosta, että Yhdysvalloissa on kielteisesti suhtautunut Rooseveltin ja että Rooseveltin Suomen hyökkäyksiä tukevat teokset, jotka eivät ole poliittisesti myötäisiä Suomalaisille, jotka lähtevät Suomea vastaan tuottamaan kouraa. Kokoaus on herättänyt melkoista huomiota ja Yhdysvaltojen puolesta on ollut useita puheita Euroopan vihollisvaltioiden puolesta ja Yhdysvaltojen puolesta on ollut useita puheita Euroopan vihollisvaltioiden puolesta ja Yhdysvaltojen puolesta on ollut useita puheita Euroopan vihollisvaltioiden puolesta.

Vihollisen purkautusasemaa lentojoukkomme pommitaneet hyvin tuloksetta Itärintamalla.

Eräs tukikehämme Uoman suunnalla torjunut jatkuvasti 500-miehistön vihollisjoukon hyökkäykset.

Viholliset tiedettiin olevan MAARINTAMALLA: Karjalain kannaksella ruokautasemaa hajottivat Vuonallaan hyökkäyksen rytmittymisen vihollisjoukossa. Laatokan kolliispuolella on eräs tukikehämme Uoman suunnalla jatkuvasti torjunut n. 500-miehistön vihollisjoukon kirkkaan tykistöä tukevat hyökkäykset. Lentomääränsä osalla on ollut vihollisen taistelupaikasta erin paikalla tekemä hyökkäykset. Ruokautasemalla on karkotettu osittain vihollisen lähtevästä vihollisjoukosta.

Hyvä upotus-tuloksia

akalaisilla viime sota-toimissa.

Berliini, 10. 8. (STT) Tuhin-

Terrorihyökkäyksiä Romanian.

Bukaresti, 8. 8. (STT) Tuhin-

Neuvotteluja Stalinin ja Puolan pakolaishallituksen kesken.

Lopullista sopimusta ei ole vielä solmittu.

Tukholma 10. 8. (STT) Moskovan saapuneiden tietojen mukaan neuvottelut Stalinin ja Puolan pakolaishallituksen ulkoministerin välillä on käynnissä. Neuvotteluissa, joihin myöskin osallistuu Moskovan ja Puolan pakolaishallituksen ulkoministeri, on käynnissä neuvotteluja Stalinin ja Puolan pakolaishallituksen ulkoministerin välillä. Neuvotteluissa, joihin myöskin osallistuu Moskovan ja Puolan pakolaishallituksen ulkoministeri, on käynnissä neuvotteluja Stalinin ja Puolan pakolaishallituksen ulkoministerin välillä.

Ilomantsissa tuhottu kaksi bolshevikkidivisioonaa.

SUURI SOTASAALIS SAATU; ITÄRINTAMAMME ETELÄLÄHKÖÄ VASTAAN SUUNNATTU SIVUSTAUHKA POISTETTU.

Lähtökentän päällä virailleen tiedotuksen Ihmestien seurassa: Ihmestien suunnalla joukkomme ovat parin viikon aikana suorittaneet merkittäviä operatioita. Ne johdattiin venäläisten 174 ja 250. divisioonien taistelujoukkojen saarto. Molemmat divisioonat on tuhoattu ja suurimmaasi osaksi tuhottu. Taistelunsa aikana on vielä eräänä hetkenä kymmeniä. Tämä merkitsee taistelusta sotaosastolla mainittuun 10 erilliseen yksikköön, 20 kunnataseisiin, 5 rakettyyksiköön, 4 kunnassa olevaa kunnataseita. Ja 200 kunnataseita hevosia. Lätkä on joukkomme haitannut joutunut suuret määrät ammusvarusteita, jalkaväen aseita, ajoneuvoja ja viestejä sekä platoonimateriaalia. Tulevaisuudessa on taistelun aikana tuhottu 11 erästä venäläisestä 4. Vastahyökkäysjoukosta aikaa joukkomme ovat ottaneet Sotasaalisien kaakkoisella osalla sekä Itärintamalla pohjoispuolella. Kuntomies Hilt ja luottopöytämeesteri, mikä se ovat herkeämättömiä kovissa taisteluissa torjuneet vihollisen hyökkäykset. Oma tappiimme taiteellisen vähäinen.

Huoltokysymyksen

ovat liittoutuneet ratkaisseet huonosti Itällä.

Kansa näkee näkää ja kulkee miltei reipaleissa. Tukholma 10. 8. (LP) New Yorkin ja Moskovan kirjaimellisesti Anne Macgovernin lausan mukaan liittoutuneet ovat huonosti ratkaisseet huoltokysymyksen Itällä. Liiton tilanne on tällä hetkellä liittoutuneiden lauantai kovan mielisyyden kirjeenvaihtoa selvittää, että liittoutuneet ovat huonosti ratkaisseet huoltokysymyksen Itällä. Liiton tilanne on tällä hetkellä liittoutuneiden lauantai kovan mielisyyden kirjeenvaihtoa selvittää, että liittoutuneet ovat huonosti ratkaisseet huoltokysymyksen Itällä.

Lähempiä tietoja suoritetuista sotatoimista.

STT on edellä olevassa virailleensa tiedotuksen mainitusta sotatoimista saanut lisää seuraavaa: Ihmestien suunnalla on käynnissä taisteluita ei niitten vielä jatkossa. Ollut mahdollista antaa jatkossa taisteluita ei niitten vielä jatkossa. Ollut mahdollista antaa jatkossa taisteluita ei niitten vielä jatkossa.

Ilk. vapaudenrieti rinta-tähtineen pääministeri Linkomiehelle.

Ylipäällikkö on saanut ent. pääministeri Linkomiehelle ensimmäisen luokan vapaudenrietin rinta-tähden.

Pikaiseen ratkaisuun tähtää liittoutuneiden muuttunut taktiikka mairinnousrintamalla.

Tukholma 10. 8. (LP) Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun. Liittoutuneiden muuttanut taktiikka mairinnousrintamalla on johtanut pikaiseen ratkaisuun.

Uskallusta ja ahkeruutta on vaadittu

Ilomantsin siirtolaisilta uutta elämää aloitettaessa kylmillä tiloilla rajan pinnassa

Ilomantsille ovat tunnusomaisia rajaseudun laajat metsät ja pitkät välimatkat. Siniset järvet tuovat kesällä katselijalle taivaan lähemmäksi antaen maisemalle iloisin piirteet, jota kuitenkin monet suoluuet vakavoittavat. Salolla liikkuvat vielä karhut ja sudet, jotka saattavat vielä jättää pahat jälkensä lammaslaidunihin ja lehmikarjaan metsälaidunmailla. Nyt talvella seutu on lumimietosten vankassa vaipassa ja metsän puut huurteesta valkeisina.

Ilomantsin, maamme läisimmän seurakunnan ja pitäjän elämästä ja rajaseudun oloista on kirkkoherra Lauri Hyvärinen kertonut lehdellemme seuraavaa:

1000 km:n Ilomantsin pitäjistä jäi toiselle puolen rajan, n. 700 henkeä siirtyi sieltä tänne nykyiseen Ilomantsiin, jonka pinta-ala nyt on n. 3000 km². Tavallisia Suomen seurakuntia mahtaisi tälle alalle 6-7.

Kirkonkylä ja Möhkö tekee asutus-tiheydessään ja rakennustyyliensä poikkeuksen muista kylistä, joissa talot ovat harvaan sijoitettuja. Kyläniimeen liittyy useimmin nimitys: vaara. V. Juvan laulun sanat: "Miss korkeilla vaaroilla asui noo- pitää täällä hyvin paikkansa.

Kun Ilomantsissa on sekä ortodoksinen että luterilainen kirkko, osoittaa se täällä olevan molempien uskojen tunnustajia. Vanhastaan on kirkonkylää sanottu pogortaksi, mikä nimitys ei enää ole paljon käytössä. Ortodokseja on Ilomantsissa n. 3000, ev. luterilaisia 10000. Uskontunnustajat ovat tavasta toistensa kanssa. Samassa kodissa voi toinen puoliso kuulua toiseen kirkkoon. Papisto tekee matkoja laajan pitäjän koteihin. Ev-lut. hartausseuroja oli v. 1950 yhteensä 676.

Sodan jälkeä voi nähdä Möhkö ja Mattuvaaran tien varrella. Metsä on niillä kohdilla harvua ja raikottua. Maassa on ollut kersuja molempien armeijojen aumasijoilla sekä taisteluhautoja. Nyt on maassa rauha. Jumala antakoon rauhan vuosien jatkuu.

Jos kirkonkylän ajatella olevan hämmenellä, lähtevät valtaamantit jälle.

väsuunnuntaa se on täynnä kansaa.

Ilomantsissa on n. 50 pyhäkoulu, joissa on toista tuhatta oppilasta ja n. 100 ahkeraa opettajaa. Että täällä on lukutaito yleinen kuten muuallakin Suomessa, näkyy mm. 190:n nousevassa rippikoulunselvitysohjelmasuositusta, sillä he ovat yleensä kansakoulunkäyneitä. Kirkkois on myös yhteiskoulu ja pienviljelijäkoulu. Ilomantsissa menee nykyisin paljon nuoria vuosittain kristillisiin kansanopistoihin. Pohjois-Karjalassa onkin toiminnassa kaksi evankelista ja yksi herännäisopisto, viime mainittu Pietiläjoen Kylälähdessä, jossa on n. 10 ilomantsilaista vuosittain. Myös armatti-ym. kouluihin toisille paikkakunnille on nuoria läheksäntun. On myös muuttolukittia toisille seuduille, jonne pitää täällä työvoimaa, kun syntyväläisyys on hyvä.

Sanankuuloon kokoonnutaan halulla. Tosin esivanhemmat ovat esimerkiksi kirkossakäyntiin, kun Tuopovaara ja Eno ovat joskus kuuluneet samaan seurakuntaan. Silloin on kirkkomatkat jaksettu jalan kulkea. Kesällä on liikuttu avelajoin, kengat kainalossa. Kun nykyinen kirkko on rakennettu 1796 on siinä ennättänyt mennä sukupolvi jo käydä. Vanhimmat kirkonkirjat ovat myös 1700-luvulta säilyneet. Paljon niihin ei yhdestä ihmisestä sisällä elämäkertatietoja, mutta on kuitenkin tarkat merkinnät m.m. siitä, minkä päivinä kukin kävi H. ehtoollisella. Sikäi olisi edelleen pidettävä rippikirjoitusta, vaikka siitä on oma työnsä kirkonkirjojen hoitamalle.

siitä kuin solmien kärkeä eri suunnittin. Uusia kylä- ja siirtolaisloteita on tehty viime vuosina, entisiä kunnostettu. Tiet ovat tarpeen papiston seurakuntatyössä matkoilla jopa 60 km, mutta usein poiketaan jalkapoluille. Ilomantsissa toimii 4 ev. lut. pappia, heistä 2 varsinaista seurakunnan työntekijää 2 rajaseutupastoria. Kun jostain pitäjän nurkasta voi tulla kirkkoon 80 km, on kylissä pidetyillä hartaus ym. tilaisuuksilla oma erityinen merkityksensä. Kirkossakäynti on osaksi pitkien matkojen vuoksi talvella heikompaa, mutta kesällä meiko vilkasta. Käytetään ryhmäautokyytejä kesäisin juhliin ja ehtoolliskirkkoihin. Kirkko on hyvässä kunnossa sodan vaaroilta varjeltuneena ja mahtuu siihen n. 1500 henkeä. Useina ke-

Uskallusta ja ahkeruutta on kysytty oman pitäjän 700:ltä siirtolaiselta, jotka ovat siirtyneet Liusvaarasta, Kuolismaasta, Lutikkavaarasta ja muista kylistä Ilomantsin jäljelle jääneeseen osaan pääasiassa kylään metsiän- ja rakentaneet uudet kodit. Muurahaisten tavoin ovat he tarttuneet rakennushirteet, kunnes se on kiinnitetty talon nousevaan seinään. Kestävyyttä on kysytty monia vaivoja ja vaikeuksia voittaessa. Tehtävän mukana on kasvettu niinkuin Kalevalan peukalon pituinen kirvesmies, jonka muodon muuttumista Väinämöinen ihmetteli, puuta kastaessa jalkamaassa teutaroivi, päähyt pilviä pitävi, iski puuta kirvehellä, tarpaisi tasterällä. Iski kerran, iski toisen, kohta kolmannen yritti. Jo oli puu kaatunutta. Sitten ovat siirtolaisraivaajat murtaneet kannokan peloksi, kylvää kyyhätelleet Luojan sormien lomitse, käen kautta Kaikkivalan viljan siementä uudispeltoon, joka aikanaan on antanut ensi sadon vaivain palkaksi. Voidaan puhua kultaviljasta, sillä uudelle pellolle ei tule rikkaruohoa, kun siemen on puhdasta. Kolmattasataa tilaa on tehty siirtolaisille enimmäkseen puutavarayhtiöiden laajoista metsämaista ja lähes kaikki ovat jo rakentaneet talonsa. Pellonraivaus jatkuu.

Lukijamme kysyvät

Kysymys: Jokin aika sitten oli Laatokan palstoilla uutinen, jonka mukaan ne siirtolaiset, jotka eivät ole vielä saaneet mitään korvausta luovutetulle alueelle jääneestä kiinteästä omaisuudesta, tulisivat sen vielä saamaan. Tiedustelen nyt, onko tällainen laki jo vahvistettu ja mihin kor-

vausanomukset on osoitettava
"Tietoa haluava."

Vastaus: K.o. laista on vastajätetty eduskunnalle valtiovarainvaliokunnan esitys ja laki tulee käsiteltäväksi alkavan kevätistuntoaikauden aikana. Mikäli laki hyväksytään, niin tullaan sen vahvistamisen jälkeen asettamaan 2-3 kuukauden määräaika, jolloin tekemättä jääneet korvausanomukset on jätettävä silloin ilmoitettavalle valtion elimelle.

m.e. nuorisotyöhömmä. Sellainen on jo vastoin nuorisoseuratoiminnan simpliä tarkoituseriä.

Karjalaisen nuorisoseuraväen on reagoitava yllä mainittua Suomen Nuorisoin Liiton taholta tulevaa ehdodusta "karjalaisen nuorisoseuratoiminnan jakauttamisajatuksista" vastaan voimakkaasti, niinkuin Laatokan Karjalain Nuorisoseurojen Liiton vuoroikoung on jo tehnytkin. Ja jos meidän omalla karjalaisella taholla joissakin piireissä mahdollisesti loitaisinkin lakkauttamisajatuksista, olisi meidän sittä murehdittava vieläkin enemmän, koska se olisi oman pesämme likaa-mista.

Ilomantsin miehet lähtevät talvella metsätöihin hevosineen. Jo syksylläkin on heitä metsänhakkussa. Maja-paikkoina ovat Kivilammun, Lukanlammun, Polvikosken, Umpijärven, Rahejärven, Jorhon, Lammassaaren, Kitalahden ja Hattujärven kämpät sekä työmaiden läheiset talot. Pitkinä pimeinä iltoina kutsutaan papistoa sinne pitämään hartausseuroja. Myös kaipaavat miehet luettava lepoheiken virkistykseksi.

Olin juuri Hattujärven Poikapään kämpällä. Kaikki linjurit pyhien jälkeen olivat pakautumaisillaan työmaalle menevistä metsätömiehistä. Maantiellä ajettiin hevosjonon ohii. Reet oli kuormitettu rehuilla ja työvälineillä. Perillä oli runsaasti miehiä, paljon nuoria miehiä, jotka ilän pimetessä olivat tulleet metsästä lämpimään pyöreistä hirsistä rakennettuun salokempään, jonka uuniin sopii kuutio polttopuita kerralla, joten pakkaasesta huolimatta oli sisällä kotoinen lämpö. Siellä veisattiin uuden vuoden virsi. Elämän sanasta tahdottiin etsiä voimaa alkavaan työhön ja pyydettiin onnistumisen siunausta alkavalle voimia kysyvälle tehtävälle kuten koko uudelle vuodelle.

Kajamme Dactija

Pohjoiskarjalainen vaarakylä.

Hemantti, **Kaustinen**.

N:o 2.

HELMIKUU

1939

RAJAMME VARTIJA

SUOMEN SOTILASKOTILIITON RAJASEUTUJULKAISU. ILMESTYY KERRAN KUUKAUDESSA

TIILAUSHINTA:
20 MK. VUODESSA
(KOTONUMBROT 3 MK.)

PÄÄTOIMITTAJA
U. PELTONIEMI
Pii. maisteri.

TOIMITUKSEN JA
KONTTORIN OSOITE:
JOENSUU
PUH. 412.

„Terveydenhoito“-osaston toimittaja kouluyliääkäri **A. A. Lyytinen**, „Kodin osaston“ toimittaja talousopettaja, **rv. Aune Saarelainen**, „Elinkeinot“-osaston toimittaja agronomi **Arvi O. Salminen**, „Taktillisten tehtävien“ toimittaja kapteeni **L. Vihma** ja rajavartiostojen uutisten toimittaja **rv. kersantti A. Kaitia**.

No 2.

KUUKES VUOSIKERTA

18. 2. 39

Kirkkoherra NIKE RAILA:

Ilmestys

OLETKO ROHKEA?

„He näkivät Pietarin ja Johanneksen rohkeuden“. Apt. 4:13.

On merkillistä, miten ihmiset usein ovat kuin kuksoisoloita. He ovat rohkeita ja väkeviä, mutta samalla kertaa pelureita ja voimattomia. Onpa vielä niinkin, että ollaan rohkeita ja väkeviä siinä, missä olisi syytä olla heikko ja arka, mutta heikkoja ja arkoja silloin, kun tarvittaisiin rohkeutta ja voimaa. Sellainenko olet sinäkin?

Pietari ja Johannes todistivat rohkeasti, että Herras Kristus oli heidän vapauttajansa. He olivat siis rohkeita ja väkeviä Kristuksesta todistamisessa, mutta heikkoja synnin tekemisessä ja arkoja omantunnon huhteitten edessä.

Tulee mieleeni kertomus kahdesta nuoresta miehestä. He olivat siinä suhteessa ilmeellisiä nuoria miehiä, että he todella uskoivat Kristukseen. He olivat tulleet huonejovereiksi, mutta eivät tunteneet toisensa ennakolta. He olivat kumpikin tottuneet ilaisten lasketunmaan polvilleen vuoteensa ääreen. Mutta nyt rohkeus petti. Oli vaikea sitä tehdä tuntemattoman toverin lähden. Mutta omantunto tuli rauhattomaksi. Eräänä iltana ei toinen heistä enää jaksanut olla polvistumatta Herran eteen. Niin kovaksi tuli sisäinen pakko. Tämän jälkeen he olivat onnellisia, kun olivat siten tunnustaneet vapauttajansa. Heikkous oli muuttunut voimaksi.

Vipeydellä katselemme muoria puolustusväkeämme: rajavartiostojamme, suojeluskuntalaisiamme ja armeijamme miehiä. Ne luotamme, että isänmaamme heidän vartiostojensa on turvassa. Mutta uljaitten

nuorten miesten rohkeus saattaa pettää. Se pettää usein silloin, kun täytyisi seison yksin joukkomielipiteillä vastaan. Kuinka usein se pettääkään, kun tovereitten kädet tarjoavat viinaryppyjä! Ja kuitenkin on jokainen ryyppy, jonka isänmaan puolustaja ottaa vastaan, kurja rikos omua kansaa vastaan. Usein myös nuoren mielen voimat pettävät, kun ihmisten hyökkäykset vetäytyvät omaan kummaan syliinsä. Ja kuitenkin aina se kansa hukkua, joka ei pysty itseään kurissa pitämään. Surkeata on, kun isänmaata petetään ja myydään. Yhteiskunnan tulee olla varautunut tätä liikaista myyräntyötä vastaan. Mutta varmasti enemmän kuin näitten kurjen olioiden salakäimäläisen puihuilu ovat isänmaatamme vahingoittaneet ne synnit, jotka ovat pesiytyneet isänmaan puolustajain omiin riveihin.

Joka ei sano minun syntejäni, hän ei ole minun ystäväni, sanoi aikanaan eräs berännyt mies. Puolustusväkemme syntien lähden suree tosimelessä suuri joukko meidän vakavinta kansaamme. Se tekee sen siksi, että se rakastaa maataan ja sen puolustajia. Ei se sitä viittä, että puolustusväkemme olisi muuta kansaa syntisempää. Parempaa se usko. Mutta se tietää, että ennenkaikkea puolustusväkemme jokainen synti on kiven repimistä isänmaan suojamuurista.

Olkas siis rohkeita älkäärkä peljätkö, kun saatana teitä syntiin kiusaa! Sillä vaikka se näytillekin vastustajiansa kimppuun hyökkäävän, niin se ei kuitenkaan voi, sillä se on kiinni sidottu.

Rv.-sotamies J. LEPPÄNEN:*SR:n Suojärven komppania.*

Vanhan karhun- kaatajan puheilla.

Vasili Palvainen.

Vaikkakin Hilsen rajaseutunsa suurten salojen vaahat eränkävijät vuosi vuodelta vähenevät, on heitä silti vielä jokunen elossa. Näistä »Tapiolan taitajista» puheen tullen on muitten ohella mainittava Palvianisen veljekset Suojärveltä. Heidän vertaisiaan metsämiehiä on enää harvoja.

Palvianiset ovat syntyisin Domantsin Mätköstä. Kun omilla töhrovilla tuntui tulevaa ahdasta — veljeksiä oli näet seitsemän — lähtivät Griko ja Vasili perinkymmenen ikäisinä isän kodista maailmalle siipiään koettelemaan. Siirtyivät ensin Suistamolle, sittemmin Sortavalaan. Tulivat tunnetuiksi taitavina kievesmiehinä. Erään tuntemansa isännän kutsusta he saapuivat Suojärvelle, josta sitten tulikin heidän vastainen asuinpaikkansa.

Siihen aikaan Suojärven metsät olivat vielä suuret ja aakeat, ja niissä oli myös runsaasti riistaa, suurta ja pientä. Sitäpaitsä sai siihen aikaan rajan takanaakin Suomen mies vapaasti metsästää pientä korvausta vastaan, ja sielläpä usein parhaat riistapaikat olivatkin. Riistan runsaus ärsytti eloon Palvianis-veljeksissä nimmivat erämiehevairot. Vuosien kuluessa saikin m.m. 29 karhua antaa turkkinsa heille tai heidän määräämilleen. Lukuinaat olivat myös ne ilvekset, joiden kanssa kilpaa Palvianiset taivalta taitoivat. Hengellään saivat ilvekset tavallisesti maksaa sen, että olivat heidän reiteilleen joutuneet. Veljeksien omaisuutta olivat myös useimpien ne lintu- ja jänöt sekä muut metsän elävät, jotka kerran lähtämälle sattuvat.

Kun yksi ja toinen oli minulle puhunut näistä metsästäjäveljeksistä, menin eräänä kuumana iltana tapaamaan Vasili Palvianista, joka toimii Jähkölän kylässä kunnan mylärinä. Sääkkipi-
nojen keskellä ja joutomaisena hänet yllähti.

Ketteränä pyöräiteli mies; vaikka ikää on jo kolmas vuosi kahdeksantakymmentä. Kysyttyäni hänen metsästyksensä ja -kokemuksiaan kirkastuivat ukon silmät entisestäänkin ja suu vetäytyi hymyyn. Kun vuosikymmeniä sitten korpien numenissa käy-

dyt kamppailut konttioiden kanssa palautuivat mieleen, niin vaimus ilmeisesti lähpeni itsekin, nauttien jo ammoin koetuista kokemuksistani.

Hän kertoi ensi kerran joutuneensa mesikimenne kanssa silmäkkään rajan takana, Niskusvaaran kylän alueella. Useimmat karhut oli kumminkin saatu Salmijärven saloilta, eräänä talvena kokonaista kahdeksan. Hänellä oli apunaan verraton koiransa, joka jo kilometrien matkalta oli vaistonnut otuksen.

Jännittävämpänä tapauksena Vasili muisteli sitä, kun hän kerran keskitalvella ihan sattumalta joutui karhun pesäoukolle, josta samassa silmänräpäyksessä ryöpsähti peto esille. Salamana sanoi Vasili siepanneensa pyssyn selästään ja ojentaneensa sen korven kuningasta kohti. Tämä kuitenkin nappasi piipusta kiinni, ja niin piteli mies kiinni pyssyn perästä ja karhu valtavilla kilpähillään piipusta. Onneksi ei pyssyyn tullut häiriötä, ja niinpä sen piipusta jyrähti tukeva karhuluoti, joka sai otson otteen kirpomaan. Luoti saattui pedon rintaan, ja siihen sen paini miehen kanssa päättyi.

Kerran olivat veljekset kahtena päivänä ajaneet karhua takaa Kokonnuemen kylän ja Haastuvaaran välillä. Viimein oli se veljikkä noussut isoon haappaan. Vasili ehdittyä ensin paikalle hän valmistui ampumaan, karhun istuessa rungon vastakkaisella puolella ja varovasti liiystellessä takaa-ajajinaan. V:n ruvettua vasemmalla kädellä ottamaan aseensa piipun suulla pois tukkoa, olivat oikean käden sormet jollain tavoin koskettaneet liipasata, ja silloin kövi niin ikävästi, että aseon lauetessa panos katkaisi kaksi sormea. Tästä huolimatta laukaisi V. toisenkin piipun tyhjäksi, jolloin punssa kurkistella pudota mätkähti maahan. — Kerran taas rajan takana Kangasjärven suunnalla V. yhytti karhuemon kahden isokokoisen pennun kanssa. Näistä omistui hän asumaan vain toisen pennun, mutta saikin sen elävänä kiinni ajamalla suoraan suksilla vekkulin päälle ja sitomalla sen tassut yhteen. Kovasti oli

Hukka-Pekka.

Pekka Ikonen.

Kun Rajamme Vartijassa on ollut kertomuksia karjalaisista metsästäjistä, saanen minäkin esitellä erään Ilomantsilaisen suurmetsästäjän Pekka Ikonen, joka myös tunnetaan nimellä Hukka-Pekka. Hän oleskelee nykyään Ilomantsin **Lutikkavaaralla**. Kesäisin hän muuraa unneja, talvisin tekee puuastioita. Hiljaisena luonteeltaan hän on jäänyt liukaskielisten metsästäjien varjoon. Hukka-Pekan todistettavaan ansioluetteloon kuuluu seuraavaa: tappanut yli 200 ja ottanut elävänä kiinni 52 ilvestä; tappanut yksin karhuja 19 ja ollut mukana yli 150:n tapossa, parhaana talvena saanut 6 karhua; tappanut 35 näättä, 5 ahmaa, 2 sutta sekä kettuja ja saukkoja sadoittain, parhaana talvena 32 kettua; kaatanut aikoinaan rajan takana 62 hirveä ja 53 poroa.

Näistä riittäisi Pekka Ikosella varmaankin kerrottavaa loppumattomiin, ja se olisi tavalliselle ihmiselle ehkä mielenkiintoista kuulla. Mutta, kutea mainitsin, ei hän pidä tapana niistä kertoa eikä kehua, sanoohan vain kysyttäessä, että »sattuuhan siellä jotakin!».

Olen kuitenkin joutunut joskus olemaan tilanteissa, joissa Ikoselta on kieli lauennut kertomaan jonkin metsästysjutun. Niin tapahtui esim. kerran v. 1930.

Kun valokuvausmatkoillani sattumalta satuin Ilomantsin **Lutikkavaaraan**, tuli mainittu Ikonen juuri metsältä poikansa Valterin kanssa, ja heillä oli elävä ilves koremmoissa ja lisäksi kuollut ilves pojan selässä. Heidän laskettuun taakkansa maahan ja laitettuun elävän ilveksen sille varattuun

Käikki on vielä hiljaista, ainoastaan vartiosotilaan tahdikkaat askeleet sen rikkovat, samoin jostakin kauempaa kuuluva lehmänkellon kalkahdus. Pian kumminkin pilkkahtavat esiin auringon ensi säteet. Linnut rientävät silloin heti virittelemään soittimiin. Uusi päivä on alkanut.

laatikkoon, menimme sisälle kahville. En voinut olla siinä kahvipöydässä kyselemättä Pekan aikaisempia metsästysretkiä. Sytytettyään tupakan hän kertoi seuraavan seikkailunsa.

Noin 30 v. takaperin olivat Ikonen, Auvinen ja Ryökäs karhunpesiä etsimässä Aunuksessa. Kanabron kylän lähistöllä oli nähty ilveksen jälkiä aika runsaasti, ja he päättivät suotuisan kelin tultua ottaa muutaman ilveksen kiinni. Niinpä eräänä aamuna Ikonen varustautui Auvisen kanssa ilveksen hiihtoon, ja Ryökäs sai ottaa kylästä miehen toverikseen. He suuntasivat matkansa lähistöllä olevaan metsään ja näkivät mielikseen kahdet aivan tuoreet jäljet.

Nyt alkoi kiivas ajo — Ikonen ja Auvinen hiihtelivät ensi taipaleen yhdessä, mutta, jonkin ajan perästä alkoi Ikonen vähentää vaatteitaan ja hiihtää kovempaa Auvisen tuodessa perässä vaatteita ja pyssyä. Jonkin ajan perästä ajon kiihdyttyä oli Ikonen heittänyt päältään kaikki painavimmat vaatekappaleet ladun varrelle Auvisen tuotavaksi.

Ei hänen kauan tarvinnutkaan enää hiihtää, kun hän sai ilveksen näkyviinsä. Jonkin ajan kulluttua se koetti pelastua ahdistajastaan nousemalla suureen oksaiseen kuuseen.

Ikoselle alkoi tulla kylmä siinä puun juurella odotellessa Auvisen tuloa, ja hän tuomaili, että eiköhän voisi petoa sitoa puussa ja pudottaa alas. Tuumasta toimeen! Vyöllä säilytetty naru hampaissa hän lähti nousemaan ilveksen perässä puuhun. Kun ilves näki, että puuhunkin nousee tuo hänen ahdistajansa ja tapalle takakäpälästä, alkoi se nousta ylemmä. Mutta sitä mukaa Ikonenkin nousi, ja puolivälissä puuta hän sai jo toiseen takakäpälään sujautettua köyden. Tästä ilves kuitenkin kiukustui ja kiipesi aivan puun latvaan. Ikonen ajatteli, ettei se enää ylemmä pääse, joten siellä hän sen voi sitoa, ja hän nousi yhä perässä.

Tällä välin oli Auvinenkin saapunut puun juu-

